

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΝΟΜΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΛΗΨΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

Εγχειρίδιο για Δικηγόρους
Ελλάδα

Σχετικά με τη Fair Trials

Η Fair Trials είναι ένας παγκόσμιας εμβέλειας παρατηρητής της ποινικής δικαιοσύνης με γραφεία στο Λονδίνο, στις Βρυξέλλες και στην Ουάσινγκτον Π.Κ.. επικεντρώνεται στην ενίσχυση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα.

Το έργο της Fair Trials βασίζεται στην πεποίθηση ότι η δίκαιη δίκη αποτελεί έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους μιας δίκαιης κοινωνίας: αποτρέπει την καταστροφή ζωών από την κακή απονομή δικαιοσύνης και κάνει τις κοινωνίες ασφαλέστερες, συμβάλλοντας στη λειτουργία διαφανών και αξιόπιστων συστημάτων δικαιοσύνης που διατηρούν την εμπιστοσύνη της κοινωνίας. Παρόλο που παγκοσμίως αναγνωρίζεται επί της αρχής, στην πράξη το βασικό ανθρώπινο δικαίωμα σε δίκαιη δίκη υπόκειται συστηματικά σε καταχρήσεις.

Το έργο της Fair Trials συνδυάζει: (α) συνδρομή υπόπτων στην κατανόηση και άσκηση των δικαιωμάτων τους, (β) δημιουργία ενός ενεργού και ενημερωμένου δικτύου υπερασπιστών της δίκαιης δίκης (συμπεριλαμβανομένων ΜΚΟ, δικηγόρων και ακαδημαϊκών) και (γ) καταπολέμηση των υποκείμενων αιτίων της άδικης δίκης μέσω της έρευνας, της δικαστικής επιδίωξης, της συνηγορίας και των εκστρατειών ενημέρωσης.

Στην Ευρώπη συντονίζουμε τη Συμβουλευτική Ομάδα Νομικών Εμπειρογνομόνων (Legal Experts Advisory Panel) - το κορυφαίο δίκτυο ειδικών της ποινικής δικαιοσύνης στην Ευρώπη, αποτελούμενο από περισσότερες από 180 νομικές εταιρείες ποινικής υπεράσπισης, ακαδημαϊκά ιδρύματα και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με αυτό το δίκτυο και το έργο του σχετικά με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη στην Ευρώπη μπορείτε να βρείτε στη διεύθυνση: <https://www.fairtrials.org/legal-experts-advisory-panel>

[fairtrials.org](https://www.fairtrials.org)

[@fairtrials](https://twitter.com/fairtrials)

[@fairtrials](https://facebook.com/fairtrials)

[Fair Trials](https://www.linkedin.com/company/fair-trials)

Επαφές:

Laure Baudrihaye-Gérard

Δικηγόρος (Ευρώπη)

+32 (0)2 894 99 55

laure.baudrihaye@fairtrials.net

Tanja Fachathaler

Συνεργάτης Νομικών Θεμάτων
και Θεμάτων Πολιτικής

+32 (0)2 792 39 58

tanja.fachathaler@fairtrials.net

Το παρόν εγχειρίδιο συντάχθηκε χάρη στην οικονομική στήριξη του Προγράμματος «Δικαιοσύνη» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το περιεχόμενο αυτού του εγγράφου εγχειριδίου αποτελεί αποκλειστική ευθύνη του συντάκτη του και δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ότι αντικατοπτρίζει σε καμία περίπτωση τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	1
Πεδίο εφαρμογής και στόχοι	2
Μέρος 1 - Στο αστυνομικό τμήμα μετά τη σύλληψη.....	4
1. Πρώτη συνάντηση με τον πελάτη	4
1.1. Δικαίωμα Πρόσβασης σε Δικηγόρο στο αστυνομικό τμήμα	7
1.2. Εμπιστευτικότητα της συνάντησης δικηγόρου-πελάτη	8
1.3. Παραίτηση από το δικαίωμα σε δικηγόρο.....	9
1.4. Ενημέρωση επί δικαιωμάτων	11
1.5. Ευαλωτότητα του πελάτη	13
1.6. Πληροφορίες σχετικά με τις κατηγορίες πριν από την πρώτη ανάκριση	16
2. Υποστήριξη κατά τη διάρκεια της εξέτασης από την αστυνομία	18
2.1. Παρουσία του δικηγόρου κατά την εξέταση από την αστυνομία	18
2.2. Συμμετοχή δικηγόρου στην εξέταση.....	19
2.3. Υπηρεσίες διερμηνείας για πελάτες που δεν μιλούν τη γλώσσα σας	21
Μέρος 2 - Πριν η δικαστική αρχή αποφασίσει σχετικά με την προσωρινή κράτηση	23
1. Δικαίωμα εκπροσώπησης από δικηγόρο	24
2. Άμυνα κατά της απόφασης για προσωρινή κράτηση	25
2.1. Πρόσβαση στον φάκελο της υπόθεσης	29
2.2. Επίκληση εναλλακτικών της προσωρινής κράτησης μέτρων	31
3. Δικαστικός έλεγχος των αποφάσεων προσωρινής κράτησης.....	32
3.1. Το δικαίωμα ελέγχου της απόφασης για προσωρινή κράτηση.....	33
3.2. Εμφάνιση του κατηγορουμένου στην ακρόαση για την προσωρινή κράτηση.....	36
Συμπεράσματα	37
Παράρτημα 1 - Μέλη της ομάδας εργασίας	39
Παράρτημα 2 - Υπόδειγμα Λίστας Πρώτης Συμβουλευτικής Συνάντησης.....	42

Εισαγωγή

Η απόφαση για επιβολή προσωρινής κράτησης έχει σοβαρές συνέπειες για τον κατηγορούμενο και τον θέτει σε μειονεκτική θέση από πλευράς ποινικής διαδικασίας. Η ίδια η θέση υπό κράτηση προσθέτει σημαντικά εμπόδια στην οργάνωση της υπεράσπισης.

Το δικαίωμα πρόσβασης σε Δικηγόρο αποτελεί θεμελιώδη εγγύηση της ποινικής διαδικασίας και καθιστά δυνατή την άσκηση άλλων δικαιωμάτων δίκαιης δίκης. Η παρουσία του δικηγόρου στα αρχικά στάδια της ποινικής διαδικασίας αποτελεί δίοδο για την άσκηση των άλλων δικαιωμάτων και βοηθά στην αποφυγή υπονόμησης της υπεράσπισης του ύποπτου. Γενικότερα, η παρουσία ενός δικηγόρου στα πρώτα στάδια της ποινικής διαδικασίας βοηθά τον ύποπτο να κατανοήσει το νομικό πλαίσιο και τις συνέπειες των επιλογών που θα κάνει σε αυτό το κρίσιμο στάδιο.

Κατόπιν έρευνας σε δέκα κράτη μέλη της ΕΕ (Αγγλία και Ουαλία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιταλία, Ιρλανδία, Λιθουανία, Ολλανδία, Πολωνία, Ρουμανία και Ισπανία) σχετικά με την πρακτική της λήψης αποφάσεων για την προσωρινή κράτηση και τη χρήση εναλλακτικών της κράτησης μέτρων το 2016, η Fair Trials δημοσίευσε την έκθεση με τίτλο *A Measure of Last Resort? The practice of pre-trial detention decision-making in the EU* (Η έσχατη λύση; Η πρακτική της προσωρινής κράτησης στην ΕΕ). Η έκθεση υπογράμμισε συστημικές αδυναμίες που οδηγούσαν στην αδικαιολόγητη και υπερβολική χρήση της προσωρινής κράτησης.¹

Η αποτελεσματική υποστήριξη από δικηγόρο είναι από την άποψη αυτή κρίσιμη. Η έρευνα δείχνει ότι πολλοί ύποπτοι θεωρούν ότι είναι αδύνατο να αποκτήσουν έγκαιρη και ουσιαστική πρόσβαση σε δικηγόρο ενώ βρίσκονται σε κράτηση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, λόγω των διαφοροποιήσεων των νομικών πλαισίων και της πολυπλοκότητας της εξασφάλισης νομικής βοήθειας, οι κατηγορούμενοι βρίσκονται αντιμέτωποι με τις ανακριτικές αρχές, κατά την εξέτασή τους στο στάδιο της προδικασίας σε υποθέσεις που μπορούν να οδηγήσουν σε προσωρινή κράτηση, χωρίς την υποστήριξη δικηγόρου. Ακόμη και όταν είναι παρόντες, οι δικηγόροι δεν παρέχουν πάντοτε επαρκές επίπεδο εκπροσώπησης για την διαφύλαξη των δικαιωμάτων του πελάτη τους.

Η έλλειψη αποτελεσματικής νομικής υποστήριξης πριν και κατά τη διάρκεια της ακρόασης για την επιβολή προσωρινής κράτησης εντοπίστηκε ως βασικό εμπόδιο στη δίκαιη λήψη αποφάσεων. Ιδιαίτερη ανησυχία προκάλεσαν τα εξής:

- Οι δικηγόροι δεν ήταν πάντοτε παρόντες στην ακρόαση του κατηγορουμένου.
- Η ποιότητα της νομικής υποστήριξης διακυβεύθηκε από τον περιορισμένο χρόνο των δικηγόρων για προετοιμασία ή / και την κακή λειτουργία του συστήματος νομικής βοήθειας.
- Παρατηρήθηκαν νομικά εμπόδια σε ορισμένες δικαιοδοσίες, όπως το ότι η υπεράσπιση δεν επιτρεπόταν να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία στην ακρόαση.
- Η περιορισμένη πρόσβαση στις αποδείξεις εμπόδισε τους δικηγόρους να εμπλουτίσουν με στοιχεία και να επηρεάσουν τη διαδικασία της προσωρινής κράτησης².

Προκειμένου να υποστηριχθεί η αποτελεσματικότητα της νομικής υποστήριξης που οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι λαμβάνουν κατά την προδικασία, η Fair Trials και τέσσερις εταίροι από τη Βουλγαρία, την Ιταλία, την Ουγγαρία και την Ελλάδα ξεκίνησαν ένα νέο έργο το 2017 με τίτλο «Αποτελεσματική Νομική Βοήθεια κατά τη Διαδικασία Λήψης Αποφάσεων για την Προσωρινή

¹ Fair Trials, Μάιος 2016, “A measure of Last Resort? The practice of pre-trial detention decision-making in the EU”, στη διεύθυνση: <https://www.fairtrials.org/wp-content/uploads/A-Measure-of-Last-Resort-Full-Version.pdf>.

²Αυτόθι, σελ. 4-5.

Κράτηση" (**EF-PTD**). Οι εταίροι του έργου είναι: η Βουλγαρική Επιτροπή Ελσίνκι (**BHC**) - Βουλγαρία, το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου (**ΚΕΣΔ**) - Ελλάδα, η Ουγγρική Επιτροπή του Ελσίνκι (**HHC**) – Ουγγαρία και η Associazione Antigone (**Antigone**) - Ιταλία.

Το έργο EF-PTD επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση των υφιστάμενων εμποδίων στην αποτελεσματική συμμετοχή των δικηγόρων υπεράσπισης στη διαδικασία λήψης αποφάσεων πριν από τη δίκη, όπως προκύπτουν από το ισχύον νομικό πλαίσιο, τη δικαστική πρακτική και τις στάσεις των εμπλεκόμενων φορέων στη διαδικασία.

Πεδίο εφαρμογής και στόχοι

Το εγχειρίδιο είναι διαρθρωμένο σύμφωνα με τα διάφορα στάδια της διαδικασίας λήψης αποφάσεων σχετικά με την προσωρινή κράτηση, από την προσαγωγή σε αστυνομικό τμήμα έως την προφορική διαδικασία του δικαστικού ελέγχου των αποφάσεων προσωρινής κράτησης.

Αναγνωρίζοντας τον κρίσιμο ρόλο των δικηγόρων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων κατά το στάδιο της προδικασίας, ο στόχος αυτού του εγχειριδίου είναι να προσφέρει στους δικηγόρους καθοδήγηση σχετικά με τα εφαρμοστέα ευρωπαϊκά και εθνικά πλαίσια, καθώς και πρακτικές συστάσεις για τον τρόπο υπέρβασης των νομικών, διαδικαστικών και πολιτισμικών φραγμών για την αποτελεσματική εκπροσώπηση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με την προσωρινή κράτηση στην Ελλάδα και να ενθαρρύνει τη χρήση εναλλακτικών της προσωρινής κράτησης μέτρων.

Ευρωπαϊκό και εθνικό πλαίσιο

Για κάθε στάδιο της διαδικασίας λήψης αποφάσεων σχετικά με την προσωρινή κράτηση, το παρόν εγχειρίδιο προσδιορίζει τα ισχύοντα Ευρωπαϊκά πρότυπα και το εθνικό δίκαιο, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων μεταφοράς των ακόλουθων οδηγιών της ΕΕ:

- Οδηγία 2013/48/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα Πρόσβασης σε Δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (**Οδηγία για την πρόσβαση σε δικηγόρο**) και Νόμος 4478/2017³ που ενσωμάτωσε την Οδηγία τροποποιώντας τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ)⁴ καθώς και τον Νόμο 3251/2004⁵ για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης.
- Οδηγία 2012/13/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα πληροφόρησης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (**Οδηγία για το δικαίωμα ενημέρωσης**) και Νόμος 4236/2014⁶ που ενσωμάτωσε την Οδηγία τροποποιώντας τον ΚΠΔ καθώς και τον Νόμο 3251/2004 για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης.
- Οδηγία 2010/64/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (**Οδηγία για το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση**) και Νόμος 4236/2014 που ενσωμάτωσε την Οδηγία τροποποιώντας τον ΚΠΔ καθώς και τον Νόμο 3251/2004 για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης.
- Οδηγία 2016/343 σχετικά με το τεκμήριο αθωότητας και το δικαίωμα παράστασης στη δίκη στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (**Οδηγία για το τεκμήριο αθωότητας**) και Νόμος 4596/2019⁷ που ενσωμάτωσε την Οδηγία τροποποιώντας τον ΚΠΔ καθώς και τον Νόμο 3251/2004 για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης.

³ ΦΕΚ Τεύχος Α αριθ. 91 / 23.6.2017.

⁴ Νέος ΚΠΔ Ν. 4620/2019 (ΦΕΚ Α' 96/11.06.2019).

⁵ ΦΕΚ Τεύχος Α αριθ. 127 / 9.7.2004.

⁶ ΦΕΚ Τεύχος Α αριθ. 33 / 11.2.2014.

⁷ ΦΕΚ Τεύχος Α αριθ. 32 / 26.2.2019.

Υπόψη ότι οι εθνικές αρχές και τα δικαστήρια υποχρεούνται να εφαρμόζουν τις διατάξεις του δικαίου της ΕΕ, ακόμη και αν το εθνικό δίκαιο έρχεται σε σύγκρουση με αυτό, δεδομένης της υπεροχής του Ενωσιακού Δικαίου⁸. Η αρχή της αποτελεσματικότητας όπως έχει καθιερωθεί από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (**ΔΕΕ**) και η αρχή της καλής πίστης ορίζουν ότι το Ενωσιακό δίκαιο πρέπει να εφαρμόζεται όσο το δυνατόν ταχύτερα και αποτελεσματικότερα. Όταν μια χώρα δεν ενσωματώνει μια οδηγία ή όταν η ενσωμάτωση δεν είναι συνεπής, οι οδηγίες εφαρμόζονται απευθείας υπό ορισμένες προϋποθέσεις - πράγμα που σημαίνει ότι μπορεί να γίνει επίκληση τους άμεσα και να επικρατήσουν έναντι οποιασδήποτε αντιφατικής εθνικής νομοθεσίας.⁹

Το εγχειρίδιο καλύπτει επίσης τη Σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα ευάλωτα πρόσωπα που θεωρούνται ύποπτα ή κατηγορούνται σε ποινικές διαδικασίες της 27ης Νοεμβρίου 2013 (**Σύσταση για Ευάλωτα Πρόσωπα**). Οι συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν είναι νομικά δεσμευτικές αλλά αποτελούν έκφραση των απόψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε ένα συγκεκριμένο θέμα και προτείνουν μια γραμμή δράσης για τα Κράτη Μέλη.¹⁰

Τέλος, όπου είναι σχετική, στο παρόν εγχειρίδιο αναφέρεται επίσης η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (**ΕΔΔΑ**), του δικαστικού οργάνου που είναι αρμόδιο για την ερμηνεία της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (**ΕΣΔΑ**). Οι αποφάσεις του ΕΔΔΑ σχετικά με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και τα δικαιώματα υπεράσπισης είχαν σημαντικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη των προαναφερόμενων οδηγιών της ΕΕ.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα Ευρωπαϊκά πρότυπα, μπορείτε να ανατρέξετε στο Περιφερειακό Εγχειρίδιο του προγράμματος EF-PTD καθώς και στις "εργαλειοθήκες" του Ευρωπαϊκού δικαίου που δημιουργήσε η Fair Trials:

- Οι οδηγίες της ΕΕ για τα δικονομικά δικαιώματα (διαθέσιμες [εδώ](#)).
- Η εργαλειοθήκη για τη χρήση του Ευρωπαϊκού δικαίου στην ποινική πρακτική (διαθέσιμη [εδώ](#)).
- Η ηλεκτρονική νομική εκπαίδευση σχετικά με την Πρόσβαση σε Δικηγόρο (διαθέσιμη [εδώ](#)).
- Η ηλεκτρονική νομική εκπαίδευση σχετικά με την Προσωρινή Κράτηση (διαθέσιμη [εδώ](#)).

Πρακτικά εμπόδια και συστάσεις

Στο πλαίσιο του έργου EF-PTD, το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου (ΚΕΣΔ) δημιούργησε μια ομάδα εργασίας¹¹ για την προώθηση του εθνικού διαλόγου σχετικά με τον εντοπισμό και τη

⁸ Δηλώσεις που επισυνάπτονται στην Τελική Πράξη της Διακυβερνητικής Διάσκεψης που ενέκρινε τη Συνθήκη της Λισαβόνας, Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 115, 09 Μαΐου 2008: «οι Συνθήκες και ο νόμος που θεσπίζει η Ένωση βάσει των Συνθηκών υπερισχύουν του δικαίου των Κρατών Μελών».

⁹ Για περισσότερες πληροφορίες, ανατρέξτε στην ενότητα Fair Trials - Εργαλειοθήκη Πρακτικού Οδηγού για τη χρήση του Ευρωπαϊκού δικαίου στον τομέα της ποινικής πρακτικής που είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση: <https://www.fairtrials.org/wp-content/uploads/Using-EU-law-A2L-.pdf>.

¹⁰ Είδη Ευρωπαϊκού δικαίου, διαθέσιμα στο https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/types-eu-law_el (τελευταία πρόσβαση: 04 Φεβρουαρίου 2019).

¹¹ Η ομάδα εργασίας αποτελείται από τα ακόλουθα μέλη: Μ. Αναγνωστάκη, εγκληματολόγος και επιστημονική σύμβουλος στο Γραφείο της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής - του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Σ. Μπελδέκα, ανακρίτρια, Πρωτοδικείο Αθηνών (Πολιτικό και Ποινικό Δικαστήριο), Μ. Μπόζνου, ανακρίτρια, Πρωτοδικείο Αθηνών (Πολιτικό και Ποινικό Δικαστήριο), Α. Κτενά Ανακρίτρια, Πρωτοδικείο Αθηνών (Πολιτικό και Ποινικό Δικαστήριο), Γ. Μασσουρίδου, ποινικολόγος, Δ.

συζήτηση των υφιστάμενων πρακτικών εμποδίων στην αποτελεσματική νομική υποστήριξη σε όλα τα στάδια της διαδικασίας λήψης αποφάσεων για την προσωρινή κράτηση και την εκπόνηση εθνικού σχεδίου δράσης για τον τρόπο με τον οποίο μπορούν αυτά να υπερκεραστούν (διατίθενται στο Παράρτημα 1). Το ΚΕΣΔ πραγματοποίησε επίσης τρεις (3) συναντήσεις στρογγυλής τραπέζης μεταξύ Δεκεμβρίου 2018 και Φεβρουαρίου 2019, με τη συμμετοχή διαφόρων φορέων της ποινικής δικαιοσύνης από διάφορες περιοχές της Ελλάδας για να συζητήσουν το σχέδιο δράσης.

Το εγχειρίδιο αυτό αντλεί από τα αποτελέσματα των συζητήσεων που διεξήχθησαν στο πλαίσιο αυτού του διαλόγου για να καταγράψει πρακτικές συστάσεις σχετικά με τον τρόπο υπέρβασης των νομικών, διαδικαστικών και θεσμικών εμποδίων στην αποτελεσματική νομική εκπροσώπηση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για την προσωρινή κράτηση στην Ελλάδα και να ενθαρρύνει τη χρήση εναλλακτικών της προσωρινής κράτησης μέτρων.

Μέρος 1 - Στο αστυνομικό τμήμα μετά τη σύλληψη

Όσον αφορά την εξασφάλιση αποτελεσματικής νομικής υποστήριξης, ό,τι λαμβάνει χώρα στο αστυνομικό τμήμα μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις στα επόμενα στάδια της διαδικασίας και να είναι καθοριστικής σημασίας για το εάν ο κατηγορούμενος θα αθωωθεί ή θα καταδικαστεί στην κύρια διαδικασία. Στην υπόθεση *Salduz*, το ΕΔΔΑ υπογράμμισε "τη σημασία του σταδίου της ανάκρισης για την προετοιμασία της ποινικής διαδικασίας, καθώς τα αποδεικτικά στοιχεία που προκύπτουν κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου, καθορίζουν το πλαίσιο εντός του οποίου οι απαγγελλόμενες κατηγορίες θα εξεταστούν κατά τη δίκη".¹²

Αυτό το τμήμα καλύπτει τις δύο βασικές στιγμές όπου η νομική υποστήριξη είναι ζωτικής σημασίας κατά τη διάρκεια της κράτησης στο αστυνομικό τμήμα:

- την πρώτη συμβουλευτική συνάντηση με τον πελάτη.
- την εξέταση από την αστυνομία ή άλλη ανακριτική αρχή.

1. Πρώτη συνάντηση με τον πελάτη

Η πρώτη συνάντηση με έναν πελάτη είναι μια σημαντική ευκαιρία για να:

1. Δημιουργήσετε σχέση εμπιστοσύνης με τον πελάτη σας

Η αρχική συνάντηση με έναν πελάτη είναι η ευκαιρία να ξεκινήσει η δημιουργία μιας αποτελεσματικής σχέσης δικηγόρου-πελάτη. Αυτό περιλαμβάνει εξήγηση στον πελάτη του ποιος είστε, γιατί είστε εκεί, του απορρήτου της συνομιλίας σας και όλων των συναλλαγών σας, της έρευνας και της διαδικασίας. Είναι σημαντικό να δημιουργηθεί σχέση εμπιστοσύνης, να εξηγηθεί τι πρόκειται να συμβεί, να συζητηθούν οι αμοιβές και η νομική βοήθεια (εάν υπάρχει) και να διερευνηθούν οι στόχοι του πελάτη σε σχέση με την υπερασπιστική στρατηγική του.

2. Ενημερώσετε τον πελάτη για τα δικαιώματά του πριν από την ανάκριση

Η πρώτη συνάντηση είναι επίσης η στιγμή να ενημερώσετε τον πελάτη σας για τα δικονομικά του δικαιώματα και τις κατηγορίες εναντίον του. Αν και η αστυνομία είναι υποχρεωμένη να παρέχει

Μουχίμογλου, δικαστής, Εφετείο Ναυπλίου, πρώην ανακρίτρια του Πρωτοδικείου Αθηνών (Πολιτικό και Ποινικό Δικαστήριο), Γ. Παλαιολόγου, ποινικολόγος, Α. Πουρναρά, ποινικολόγος.

¹² *Salduz κατά Τουρκίας* Αριθ. Προσφ. 36391/02 (Απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2008), παράγραφος 54.

αυτές τις πληροφορίες σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό δίκαιο¹³, δεν πρέπει να θεωρηθεί δεδομένο ότι ο πελάτης έχει ήδη ενημερωθεί από την αστυνομία. Η αδυναμία ενημέρωσης - ή η ανεπαρκής ενημέρωση - των πελατών σχετικά με τα δικαιώματά τους (δικαίωμα σιωπής, δικαίωμα σε διερμηνεία, δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου για τη σύλληψή ή κράτησή τους, δικαίωμα να επικουρείται από συνήγορο κατά τη διάρκεια της ανάκρισης κ.λπ.) σημαίνει ότι είναι απίθανο να ασκήσουν αυτά τα δικαιώματα. Έχει ζωτική σημασία ο δικηγόρος να ενημερώνει τον ύποπτο για τα δικαιώματά του με τέτοιο τρόπο, ώστε να εξασφαλίζει ότι τα κατανοεί και ότι είναι ικανός να τα ασκήσει. Το ίδιο ισχύει για πληροφορίες σχετικά με τους λόγους της σύλληψης ή της κράτησης. Ο συλληφθείς πρέπει να κατανοήσει γιατί συνελήφθη πριν να τον ανακρίνει η αστυνομία, προκειμένου να μπορέσει να ασκήσει αποτελεσματικά τα δικαιώματά του και ιδίως το δικαίωμα της σιωπής.

3. Λήψη πληροφοριών από τον πελάτη

Η πρώτη κατάθεση είναι επίσης η ευκαιρία για τους δικηγόρους να συλλέξουν όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες από τον πελάτη για να μπορέσουν να υποστηρίξουν την απαλλαγή του. Οι πληροφορίες που αποκτάτε από έναν πελάτη σε αυτό το στάδιο πρέπει να βοηθήσουν να διατυπώσετε αντεπιχειρήματα για τους πέντε νόμιμους λόγους της προσωρινής κράτησης, που γενικά (σύμφωνα με το ευρωπαϊκό πλαίσιο) θεωρείται ότι είναι: (1) ο κίνδυνος να μην εμφανιστεί ο ύποπτος στη δίκη,¹⁴ (2) ο κίνδυνος ότι ο ύποπτος θα καταστρέψει αποδεικτικά στοιχεία ή θα εκφοβίσει μάρτυρες,¹⁵ (3) ο κίνδυνος ότι ο ύποπτος θα διαπράξει περαιτέρω αδικήματα¹⁶, (4) ο κίνδυνος ότι η απελευθέρωση θα προκαλέσει δημόσια αναταραχή,¹⁷ ή (5) η ανάγκη να προστατευθεί η ασφάλεια του υπό έρευνα ατόμου σε εξαιρετικές περιπτώσεις.¹⁸ Δεδομένου ότι η προσωρινή κράτηση είναι καταρχήν μία έσχατη λύση¹⁹, οι πληροφορίες που αποκτώνται σε αυτό το στάδιο μπορούν να βοηθήσουν στον εντοπισμό καταλληλότερων περιοριστικών μέτρων πέραν της κράτησης που θα μπορούσαν να επιβληθούν στον πελάτη σας για την αντιμετώπιση των κινδύνων που περιγράφονται παραπάνω.

4. Αξιολόγηση συγκεκριμένων αναγκών / ευαλωτότητας του πελάτη

Η πρώτη συνάντηση είναι επίσης μια κρίσιμη στιγμή για την εκτίμηση των ειδικών αναγκών του πελάτη - συμπεριλαμβανομένης της εκτίμησης ανάγκης για διερμηνέα, εάν έχει την ικανότητα να κρατηθεί ή / και να εξεταστεί από την αστυνομία ή εάν παρουσιάζει σημάδια ευαλωτότητας (ψυχική ασθένεια, τοξικομανία, σωματικά προβλήματα). Είναι επίσης η στιγμή να αξιολογήσετε τον τρόπο με τον οποίο ο πελάτης αντιμετωπίστηκε από την αστυνομία. Η Fair Trials έχει διαπιστώσει ότι στην πράξη, η διαδικασία εντοπισμού των συγκεκριμένων αναγκών / ευαλωτότητας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τους δικηγόρους.²⁰

¹³ Οδηγία Ενημέρωσης, Άρθρο 3 (1).

¹⁴ *Smirnova κατά Ρωσίας*, Αριθ. Προσφ. 46133/99 και 48183/99 (Απόφαση της 24ης Ιουλίου 2003), παράγραφος 59.

¹⁵ *Αυτόθι*.

¹⁶ *Muller κατά Γαλλίας*, Αριθ. Προσφ. 21802/93 (Απόφαση της 17ης Μαρτίου 1997), παράγραφος 44.

¹⁷ *I.A. κατά Γαλλίας*, Αριθ. Προσφ. 28213/95 (Απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 1988), παράγραφος 104.

¹⁸ *Αυτόθι*, παρ. 108.

¹⁹ Κανόνας 6.1 των Στοιχειωδών Κανόνων των Ηνωμένων Εθνών για τα Μη περιοριστικά της Ελευθερίας Μέτρα (**Tokyo Rules**).

²⁰ Fair Trials' Communiqué on vulnerable suspects. Διατίθεται στη διεύθυνση:

https://www.fairtrials.org/sites/default/files/publication_pdf/LEAP-%20Vulnerable%20suspects%20-%20communiqué.pdf.

Αναλυτικός Κατάλογος Ελέγχου Πρώτης Συνάντησης

Ενημερώστε τον πελάτη σας:

- Εξηγήστε το ρόλο σας καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας και κατά τη διάρκεια της κατάθεσης.
- Προσδιορίστε τις υποτιθέμενες κατηγορίες, συμπεριλαμβανομένου του τι πρέπει να αποδείξει η Εισαγγελία, τα αποδεικτικά στοιχεία που υποστηρίζονται (αν το γνωρίζετε).
- Περιγράψτε τα επόμενα βήματα της διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένης της διεξαγωγής της αστυνομικής κατάθεσης και της πιθανότητας να αφεθεί ελεύθερος.
- Διαβεβαιώστε τον πελάτη σας για την εμπιστευτικότητα των συζητήσεων που έχετε.
- Εξηγήστε τον σκοπό της διαβούλευσης.
- Εξηγήστε ότι στην πράξη η νομική βοήθεια δεν είναι διαθέσιμη στο παρόν στάδιο.

Ερωτήσεις για να θέσετε στον πελάτη σας (για λεπτομερή κατάλογο, βλ. Παράρτημα 2):

- Χρήσιμες πληροφορίες για την επιχειρηματολογία για να αφεθεί ελεύθερος (δεσμοί με την κοινότητα, καθεστώς απασχόλησης, καθεστώς μετανάστευσης, κατάσταση στέγασης, οικογενειακές υποχρεώσεις, παιδιά, εκπαιδευτικό επίπεδο κ.λπ.)
- Οποιοσδήποτε καταγγελίες για κακομεταχείριση του πελάτη από την αστυνομία.
- Το αν ο ύποπτος έλαβε κατανοητό έγγραφο των δικαιωμάτων του (ένας ύποπτος μπορεί να ανακριθεί και πάλι μετά την αποχώρηση του δικηγόρου και θα επωφεληθεί έχοντας ένα έγγραφο δικαιωμάτων για να του υπενθυμίζει τις συμβουλές που παρείχε ο δικηγόρος του σχετικά με το δικαίωμα της σιωπής)

Εκτιμήστε:

- Την ευπάθεια και η καταλληλότητα του πελάτη για κατάθεση. Οι παράγοντες ευπάθειας περιλαμβάνουν την ψυχική διαταραχή ή αναπηρία, την αδυναμία να δώσει κατάθεση λόγω της επίδρασης του αλκοόλ ή των ναρκωτικών ή την αδυναμία ή τη δυσκολία κατανόησης της γλώσσας, την ακουστική αναπηρία ή πρόβλημα ομιλίας, την ηλικία κ.λπ.
- Οποιαδήποτε σημάδια για κακομεταχείριση του πελάτη.

Συμβουλευψτε

- Δώστε συμβουλές στον πελάτη σχετικά με την πρώτη ανάκριση από την αστυνομία, συμπεριλαμβανομένης της απάντησης σε ερωτήσεις και του δικαιώματος σιωπής.
- Μιλήστε σε απλή γλώσσα, αποφύγετε τη χρήση τεχνικών και νομικών όρων.
- Ελέγξτε αν ο πελάτης σας καταλαβαίνει τι λέτε θέτοντας ερωτήσεις.
- Ρωτήστε εάν η οικογένεια ή/και κάποιος στενός φίλος μπορεί να παρέχει έγγραφα ή/και άλλες απαραίτητες πληροφορίες.

Καταγράψτε

- Να έχετε μαζί σας στυλό και χαρτί και ένα τηλέφωνο/κάμερα .
- Διατηρήστε πλήρη αρχεία της συνάντησης με τον πελάτη.
- Λάβετε γραπτώς την εξουσιοδότηση του πελάτη και επαληθεύετε το γνήσιο της υπογραφής του από την αστυνομία.

1.1. Δικαίωμα Πρόσβασης σε Δικηγόρο στο αστυνομικό τμήμα

1. Ευρωπαϊκά πρότυπα

Η Οδηγία Πρόσβασης σε Δικηγόρο προβλέπει στο **Άρθρο 3 (2)** ότι οι ύποπτοι²¹ ή οι κατηγορούμενοι έχουν δικαίωμα να συναντηθούν με το δικηγόρο τους *πριν* από την εξέταση από την αστυνομία ή από άλλη αρχή επιβολής του νόμου ή δικαστική αρχή. Το **Άρθρο 3(2)(α) της Οδηγίας Πρόσβασης σε Δικηγόρο** ορίζει ότι "οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση". Το ακριβές σημείο της διαδικασίας, όταν πρόκειται να χορηγηθεί αυτό το δικαίωμα, είναι το συντομότερο είτε: "πριν εξεταστεί από την αστυνομία ή από άλλη αρχή επιβολής του νόμου ή δικαστική αρχή (...)" είτε "χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση μετά τη στέρηση της ελευθερίας".

Η Οδηγία Πρόσβασης σε Δικηγόρο βασίζεται στη νομολογία του ΕΔΔΑ, η οποία στην υπόθεση **Dayanan κατά Τουρκίας**, έχει ως ακολούθως: "Ο κατηγορούμενος δικαιούται, μόλις προφυλακιστεί, να επικουρείται από δικηγόρο και όχι μόνο κατά τη διάρκεια της ανάκρισης. Πράγματι, η δίκαιη διαδικασία απαιτεί να μπορεί ο κατηγορούμενος να αποκτήσει το σύνολο των υπηρεσιών που συνδέονται ειδικά με τη νομική βοήθεια. (...) Ο συνήγορος πρέπει να είναι σε θέση να εξασφαλίζει χωρίς περιορισμούς τις θεμελιώδεις πτυχές της υπεράσπισης του εν λόγω προσώπου: συζήτηση της υπόθεσης, οργάνωση της υπεράσπισης, συλλογή αποδεικτικών στοιχείων ευνοϊκών για τον κατηγορούμενο, προετοιμασία για ανάκριση, στήριξη κατηγορούμενου που βρίσκεται σε απελπισία και έλεγχος των συνθηκών κράτησης."²²

Στην υπόθεση **Α.Τ. κατά Λουξεμβούργου**, το ΕΔΔΑ επιβεβαίωσε ότι το δικαίωμα Πρόσβασης σε Δικηγόρο περιλαμβάνει το δικαίωμα ιδιωτικής διαβούλευσης πριν από την ανάκριση από τον τακτικό ανακριτή: «Το Δικαστήριο τονίζει τη σημασία της διαβούλευσης μεταξύ του συνήγορου και του πελάτη πριν από την πρώτη ανάκριση από τον τακτικό ανακριτή. Σε αυτό το σημείο *μπορούν να πραγματοποιηθούν κρίσιμες συζητήσεις*, έστω κι αν αυτό σημαίνει μόνο συμβουλές που υπενθυμίζουν στο άτομο τα δικαιώματά τους (...) Ο συνήγορος πρέπει να είναι σε θέση να παρέχει συγκεκριμένη και αποτελεσματική βοήθεια και όχι μόνο αφηρημένη λόγω της παρουσίας του (...). "²³

2. Εθνικό πλαίσιο

Κάθε πρόσωπο που πρόκειται να εξεταστεί είτε από την αστυνομία είτε από άλλη αρχή στο πλαίσιο κύριας ανάκρισης, προανάκρισης, προκαταρκτικής εξέτασης ή αυτεπάγγελτης προανάκρισης έχει δικαίωμα παράστασης με συνήγορο και καλείται για τον σκοπό αυτόν 24 ώρες πριν από κάθε ανακριτική ενέργεια (επιτρέπεται σύντμηση της προθεσμίας αυτής σε ειδικές περιπτώσεις)²⁴.

Ειδικότερα, όσον αφορά στην αυτεπάγγελτη προανάκριση που διενεργείται, ιδίως σε περιπτώσεις αυτόφωρων εγκλημάτων, χωρίς προηγούμενη παραγγελία του εισαγγελέα, το άρθρο 105 του νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ) ορίζει ρητά ότι ο εξεταζόμενος έχει το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση και σε κάθε περίπτωση *προτού εξεταστεί από την αστυνομία ή άλλη αρχή επιβολής του νόμου ή δικαστική αρχή*. Η επικοινωνία με τον συνήγορό του δεν μπορεί να απαγορευτεί σε καμία περίπτωση και είναι απολύτως απόρρητη. Παράβαση των ανωτέρω καθιστά τη σχετική εξέταση άκυρη²⁵.

²¹ Να σημειωθεί ότι η Οδηγία Παράστασης με Συνήγορο δεν προσδιορίζει την έννοια του "ύποπτου".

²² *Dayanan κατά Τουρκίας* Αριθ. Προσφ. 7377/03 (Απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 2009).

²³ *Α.Τ. κατά Λουξεμβούργου* Αριθ. Προσφ. 30460/13 (Απόφαση της 9ης Απριλίου 2015).

²⁴ Άρθρα 99, 105, 106, 244 ΚΠΔ.

²⁵ Άρθρο 105 παρ. 3 ΚΠΔ.

Οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι έχουν επίσης δικαίωμα σε δωρεάν νομική βοήθεια από την αρχή της διαδικασίας²⁶.

3. Πρακτικά εμπόδια και συστάσεις

Στην πράξη, οι δικηγόροι ενδέχεται να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην απόκτηση πρόσβασης στον πελάτη κατά τη διάρκεια της προσαγωγής. Η παρούσα ενότητα επιχειρεί να δώσει συστάσεις για την αντιμετώπιση των ακόλουθων εμποδίων που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν οι δικηγόροι:

- Τι γίνεται αν δεν μπορώ να έχω πρόσβαση στον προσαχθέντα πελάτη μου;
- Τι γίνεται αν πρέπει να περιμένω πριν δω τον πελάτη μου;
- Τι γίνεται αν έχω πολύ περιορισμένο χρόνο για συμβουλευτική συνάντηση;

Το ασαφές πλαίσιο σε σχέση με την πρόσβαση σε δικηγόρο κατά το στάδιο της αστυνομικής προανάκρισης (πλέον αυτεπάγγελτης προανάκρισης του άρθρου 245 παρ. 2 ΚΠΔ) είχε οδηγήσει σε παραβιάσεις των σχετικών ευρωπαϊκών προτύπων στην πράξη. Ειδικότερα, από σχετικές έρευνες²⁷ προκύπτει ότι ιδίως σε περιπτώσεις αυτόφωρων εγκλημάτων, οι αστυνομικές αρχές αρνούνταν ή σκοπίμως καθυστερούσαν ή παρακώλυαν την επικοινωνία ή την πρόσβαση σε δικηγόρο, δημιουργώντας ένα κενό νομικής προστασίας για τις/τους προσαχθείσες/έντες με την αυτόφωρη διαδικασία. Μένει να διαπιστωθεί, αν το νέο νομικό πλαίσιο επαρκεί για να διασφαλίσει επαρκώς το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο από τα πρώτα αυτά κρίσιμα στάδια της διαδικασίας.

Πρόσβαση στον Προσαχθέντα Πελάτη: Συστάσεις

- Ζητήστε από την αστυνομία να δείτε αμέσως τον πελάτη σας και ρωτήστε γιατί ο πελάτης σας δεν είναι διαθέσιμος.
- Στο αστυνομικό τμήμα, εάν δε σας επιτρέπεται να συναντήσετε αμέσως τον πελάτη σας, επιδώστε ένα γραπτό αίτημα προς την αστυνομία. Λόγω των πρακτικών δυσκολιών στη λήψη αριθμού πρωτοκόλλου, φυλάξτε ένα αντίγραφο του αιτήματος υπογεγραμμένο από τον παραλήπτη - ενδέχεται να μπορείτε να το επικαλεστείτε αργότερα στη διαδικασία.

1.2. Εμπιστευτικότητα της συνάντησης δικηγόρου-πελάτη

Για να είστε σε θέση να παρέχετε αποτελεσματική νομική βοήθεια, χρειάζεστε τη σωστή ρύθμιση και απαραίτητως έναν εμπιστευτικό χώρο για να μιλήσετε στον πελάτη σας.

1. Ευρωπαϊκά πρότυπα

Το Άρθρο 4 της Οδηγίας Πρόσβασης σε Δικηγόρο παρέχει ένα απόλυτο δικαίωμα εμπιστευτικότητας όσον αφορά την επικοινωνία δικηγόρου-πελάτη «κατά την άσκηση του δικαιώματος Πρόσβασης σε Δικηγόρο που προβλέπεται στα πλαίσια της Οδηγίας». Η επικοινωνία που καλύπτεται από τη διάταξη αυτή περιλαμβάνει «συναντήσεις, αλληλογραφία, τηλεφωνικές συνομιλίες και άλλες μορφές επικοινωνίας που επιτρέπονται βάσει του εθνικού δικαίου».

²⁶ Άρθρα 91, 105, 106, 244 ΚΠΔ.

²⁷ *A Measure of Last Resort? The practice of pre-trial detention decision-making in the EU*, όπως επικαιροποιήθηκε το 2018 και συμπληρώθηκε από έρευνα στο πλαίσιο του παρόντος προγράμματος.

Η αιτιολογική σκέψη 33 υπογραμμίζει τη σημασία της εμπιστευτικότητας της επικοινωνίας δικηγόρου-πελάτη ως «κλειδί για την εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης των δικαιωμάτων υπεράσπισης» και «ουσιώδες μέρος του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη». Απαιτεί επίσης από τα Κράτη - Μέλη να κάνουν ρυθμίσεις για να εξασφαλίσουν την εμπιστευτικότητα των επικοινωνιών των ατόμων που στερούνται την ελευθερία: «Τα Κράτη Μέλη πρέπει να αποφεύγουν να παρεμβαίνουν στην επικοινωνία αυτή ή να έχουν πρόσβαση σε αυτήν, αλλά επίσης, όταν οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι στερούνται την ελευθερία τους ή άλλως είναι σε χώρο που βρίσκεται κρατικό έλεγχο, τα Κράτη Μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι η οργάνωση της επικοινωνίας υποστηρίζει και προστατεύει την εμπιστευτικότητα.»

2. Εθνικό πλαίσιο

Η επικοινωνία υπόπτων και κατηγορουμένων με τον συνήγορό τους επιβάλλεται να είναι *απολύτως* απόρρητη²⁸.

3. Πρακτικά εμπόδια και συστάσεις

Το ελληνικό δίκαιο εγγυάται την εμπιστευτικότητα των συναντήσεων μεταξύ υπόπτου/κατηγορουμένου και δικηγόρου μέσα από την εγγύηση του απορρήτου της επικοινωνίας τους. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι το περιεχόμενο της επικοινωνίας τους δεν θα αποτελέσει μέρος του φακέλου της δικογραφίας.

Ωστόσο, τόσο υπό το παλιό νομικό πλαίσιο όσο και υπό το νέο, ο Έλληνας νομοθέτης παρέλειψε να ενσωματώσει μια βασική εγγύηση της εμπιστευτικότητας αυτής, η οποία περιλαμβάνεται στο άρθρο 3 παρ. 3(α) της Οδηγίας για την πρόσβαση σε δικηγόρο, ήτοι την ιδιωτικότητα των συναντήσεων μεταξύ του δικηγόρου και του εντολέα του. Έτσι, στην πράξη η έλλειψη κατάλληλων δομών έχει οδηγήσει στο να πραγματοποιούνται οι συναντήσεις αυτές σε κοινόχρηστους χώρους, παρουσία αστυνομικών οργάνων ή/και άλλων προσώπων χωρίς να υπάρχει ασφαλής τρόπος αποτίμησης του πώς μπορεί η συνθήκη αυτή να επηρεάσει τη διαμόρφωση του φακέλου της υπόθεσης στο κρίσιμο αυτό στάδιο της διαδικασίας.

Εξασφάλιση εμπιστευτικής συνάντησης: Πρακτικές Συστάσεις

- Ζητήστε από τους αστυνομικούς ένα κλειστό χώρο για να συναντήσετε τον πελάτη σας. Εάν αυτό δεν είναι δυνατό, απευθύνετε γραπτό αίτημα στην αστυνομία και καταγγείτε τις συνθήκες συνάντησης, για μελλοντική χρήση στο δικαστήριο.

1.3. Παραίτηση από το δικαίωμα σε δικηγόρο

Αν και οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, μπορούν επίσης να παραιτηθούν από αυτό το δικαίωμα. Το Ευρωπαϊκό δίκαιο έχει εισάγει ορισμένες θεμελιώδεις δικλίδες ασφαλείας σχετικά με την παραίτηση από το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο. Συγκεκριμένα:

- Η παραίτηση πρέπει να γίνεται οικειοθελώς και χωρίς καμία επιφύλαξη.

²⁸ Άρθρα 99 παρ. 4, 105 παρ. 2, 106, 244 παρ. 1 ΚΠΔ. Η λέξη *απολύτως* προστέθηκε στο άρθρο 99 παρ. 4 του νέου ΚΠΔ. Στο παλαιό άρθρο 100 παρ. 4 ΚΠΔ η επικοινωνία αυτή οριζόταν απλώς ως απόρρητη. Η πρακτική διάκριση μεταξύ των δύο δεν είναι σαφής.

- Οι συνθήκες της παραίτησης πρέπει να καταγράφονται.
- Η παραίτηση μπορεί να ανακαλείται οποιαδήποτε στιγμή κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας και έχει ισχύ από τη στιγμή που λαμβάνει χώρα. Ο ύποπτος ή κατηγορούμενος πρέπει να ενημερωθεί για τη δυνατότητα αυτή.

1. Ευρωπαϊκά πρότυπα

Το Άρθρο 9 (1) (α) και (β) της Οδηγίας Πρόσβασης σε Δικηγόρο απαιτεί: "(α) να έχουν παρασχεθεί στον ύποπτο ή στον κατηγορούμενο, προφορικά ή γραπτώς, σαφείς και επαρκείς πληροφορίες σε απλή και κατανοητή γλώσσα σχετικά με το περιεχόμενο του σχετικού δικαιώματος και τις πιθανές συνέπειες της άρσης αυτού, και (β) η παραίτηση να γίνεται οικειοθελώς και κατηγορηματικά." **Η αιτιολογική σκέψη (39)** υποδηλώνει ότι "οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι θα πρέπει να μπορούν να παραιτηθούν από ένα δικαίωμα που χορηγείται βάσει της παρούσας Οδηγίας, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν ενημερωθεί σχετικά με το περιεχόμενο του εν λόγω δικαιώματος και τις πιθανές συνέπειες της άρσης αυτού του δικαιώματος. Κατά την παροχή αυτών των πληροφοριών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές συνθήκες των υπόπτων ή κατηγορουμένων, συμπεριλαμβανομένης της ηλικίας τους και της ψυχικής και σωματικής τους κατάστασης. "

Μια παραίτηση μπορεί να γίνει είτε γραπτώς είτε προφορικά. Εντούτοις, το **Άρθρο 9 (2)** ορίζει την υποχρέωση για αυτή να " σημειωθεί, καθώς και οι περιστάσεις υπό τις οποίες χορηγήθηκε η παραίτηση, χρησιμοποιώντας τη διαδικασία καταγραφής, σύμφωνα με τη νομοθεσία του οικείου Κράτους Μέλους".

Ωστόσο, σύμφωνα με το **Άρθρο 9(3)**, " οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι μπορούν να ανακαλέσουν μια παραίτηση στη συνέχεια σε οποιοδήποτε σημείο κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας και ότι ενημερώνονται για τη δυνατότητα αυτή. Μια τέτοια ανάκληση θα ισχύει από τη στιγμή που θα λάβει χώρα. " **Η αιτιολογική σκέψη (41)** διευκρινίζει ότι "σε περίπτωση που ένας ύποπτος ή κατηγορούμενος ανακαλέσει μια παραίτηση σύμφωνα με την παρούσα Οδηγία, δεν θα πρέπει απαραίτητα να επαναλαμβάνεται η ανάκριση ή οι διαδικαστικές πράξεις που έχουν διεξαχθεί κατά την περίοδο κατά την οποία είχε παραιτηθεί από το εν λόγω δικαίωμα."

Όσον αφορά τα ευάλωτα άτομα, η **Σύσταση για τα Ευάλωτα Άτομα** υποδηλώνει ότι "σε περίπτωση που ένα ευάλωτο άτομο δεν καταφέρει να κατανοήσει και να ακολουθήσει τη διαδικασία, δεν πρέπει να αρθεί το δικαίωμα Πρόσβασης σε Δικηγόρο σύμφωνα με την Οδηγία 2013/48/ΕΕ".

2. Εθνικό πλαίσιο

Με την επιφύλαξη των διατάξεων που απαιτούν την υποχρεωτική παράσταση συνηγόρου (βλ. άρθρα 99 παρ. 3, 340 ΚΠΔ), ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος έχουν δικαίωμα να παραιτηθούν από τον διορισμό συνηγόρου, αφού προηγουμένως λάβουν προφορικά ή εγγράφως σαφή και επαρκή ενημέρωση σε απλή και κατανοητή γλώσσα σχετικά με το περιεχόμενο του δικαιώματος παράστασης με συνήγορο και τις ενδεχόμενες συνέπειες της παραίτησης από αυτό²⁹.

Η παραίτηση γίνεται: (α) με προφορική δήλωση που καταχωρίζεται στα πρακτικά ή στην έκθεση εξέτασης του προσώπου ως υπόπτου ή κατά την απολογία του ως κατηγορουμένου ή στην κατάθεσή του ως μάρτυρα, (β) με έγγραφη δήλωση κατά τις διατυπώσεις του άρθρου 42 παρ. 2 εδ. β' και γ' ΚΠΔ, ή (γ) με την έκθεση ή τη δήλωση άσκησης ενδίκου μέσου. Πρέπει να είναι προϊόν της ελεύθερης βούλησης του κατηγορουμένου και να μην περιέχει όρο ή αίρεση. Ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος

²⁹ Άρθρο 90 ΚΠΔ. Η νέα διάταξη περιλαμβάνει πλέον ρητά την υποχρέωση ενημέρωσης για το περιεχόμενο του δικαιώματος

μπορεί να ανακαλέσει την παραίτηση μεταγενέστερα, σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας³⁰.

3. Πρακτικά εμπόδια και συστάσεις

Στην πράξη, έχει καταγγελθεί η άσκηση πίεσης από αστυνομικά όργανα σε προσαχθέντες που πρόκειται να εξεταστούν στο πλαίσιο αστυνομικής προανάκρισης (πλέον αυτεπάγγελτης προανάκρισης), ώστε να παραιτηθούν από το διορισμό δικηγόρου – για παράδειγμα, «παραιτήσου για να μην φανείς ένοχος/για να τελειώσει πιο γρήγορα η διαδικασία». Μένει να φανεί, αν το νέο πλαίσιο που επιβάλλει την ενημέρωση σχετικά με το δικαίωμα σε δικηγόρο και τις συνέπειες αποποίησης του θα βάλει τέλος σ' αυτές τις πρακτικές.

Πρακτικές Συστάσεις

Εάν μάθετε από την αστυνομία ότι ο πελάτης σας έχει παραιτηθεί από το δικαίωμα σε συνήγορο, προσπαθήστε να μάθετε τι συνέβη:

- Ζητήστε να δείτε την γραπτή παραίτηση, εάν υπάρχει ή την καταχώριση μιας προφορικής παραίτησης.
- Ζητήστε να δείτε τα έγγραφα που παρασχέθηκαν στον πελάτη σας.

Εξετάστε τις συγκεκριμένες περιστάσεις:

- Υπάρχουν χαρακτηριστικά του ατόμου που έπρεπε να ληφθούν υπόψη κατά την εκτίμηση της φερόμενης παραίτησης;
- Τι έγινε για να αντιμετωπιστεί ο τρόπος με τον οποίο ελήφθησαν υπόψη τα συγκεκριμένα σημεία ευπάθειας του κατηγορουμένου (π.χ. εάν έχει πραγματοποιηθεί ιατρική εξέταση ή έχει ζητηθεί η υποστήριξη τρίτου).

Καταγράψτε

Σύμφωνα με τις περιστάσεις της υπόθεσης, καταγγείτε γραπτώς για την παραίτηση από το δικαίωμα σε συνήγορο και υπογραμμίστε τα χαρακτηριστικά ή/και τα τρωτά σημεία που έπρεπε να ληφθούν υπόψη.

1.4. Ενημέρωση επί δικαιωμάτων

Επί της αρχής όλοι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι πρέπει να λαμβάνουν εγκαίρως έγγραφο με τα δικαιώματά τους, το οποίο πρέπει να τους επιτρέπεται να κρατήσουν στην κατοχή τους για όσο διάστημα κρατούνται. Όσον αφορά στην προσωρινή κράτηση, είναι ιδιαίτερα σημαντικό οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι να γνωρίζουν το δικαίωμά τους να προσβάλουν την απόφαση της κράτησής τους και προκειμένου να ασκήσουν το δικαίωμα αυτό, το δικαίωμα να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο (συμπεριλαμβανομένης της δωρεάν νομικής βοήθειας) και στον φάκελο της δικογραφίας.

1. Ευρωπαϊκά πρότυπα

Κατά τη σύλληψη ή την κράτηση, το **Άρθρο 4 (1) της Οδηγίας Ενημέρωσης** προβλέπει ότι οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι πρέπει να λαμβάνουν «ένα έγγραφο δικαιωμάτων» που περιέχει τις πληροφορίες που περιγράφονται ανωτέρω και ότι μπορούν να το κρατήσουν καθ' όλη τη διάρκεια

³⁰ Άρθρα 89, 90 ΚΠΔ.

της κράτησής τους: "ύποπτοι ή κατηγορούμενοι [...] τους παρέχεται αμέσως ένα Έγγραφο Δικαιωμάτων. Θα τους δοθεί η ευκαιρία να διαβάσουν το Έγγραφο Δικαιωμάτων και θα τους επιτραπεί να το κρατήσουν στην κατοχή τους καθ' όλη τη διάρκεια που τους στερείται η ελευθερία". Ομοίως, όπως ορίζεται στο **Άρθρο 4(3)**, ένα έγγραφο δικαιωμάτων πρέπει να περιέχει «βασικές πληροφορίες σχετικά με κάθε δυνατότητα, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, αμφισβήτησης της νομιμότητας της σύλληψης, αναθεώρησης της κράτησης ή υποβολής αιτήματος προσωρινής αποφυλάκισης. " Επομένως, το Ευρωπαϊκό δίκαιο δεν περιγράφει τις συνέπειες της παράλειψης παροχής τέτοιου εγγράφου δικαιωμάτων, αυτό παραμένει στο εθνικό δίκαιο.

Στην πράξη, το έγγραφο δικαιωμάτων ενδέχεται να μην είναι διαθέσιμο σε γλώσσα που καταλαβαίνει ο πελάτης σας. Από την άποψη αυτή, το **Άρθρο 4 (4) της Οδηγίας Ενημέρωσης** ορίζει την απαίτηση ένα έγγραφο δικαιωμάτων να "συντάσσεται σε απλή και προσιτή γλώσσα (...)" και ότι οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι πρέπει να λαμβάνουν το έγγραφο "σε γλώσσα την οποία καταλαβαίνουν". Στην περίπτωση που το εν λόγω έγγραφο "δεν είναι διαθέσιμο στην κατάλληλη γλώσσα", το **Άρθρο 4(5)** απαιτεί "οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι να ενημερώνονται προφορικά για τα δικαιώματά τους σε γλώσσα την οποία καταλαβαίνουν. Ένα Έγγραφο Δικαιωμάτων σε γλώσσα την οποία καταλαβαίνουν θα τους δοθεί χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση. "

2. Εθνικό πλαίσιο

Ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος ενημερώνεται αμέσως όσον αφορά τουλάχιστον στα ακόλουθα δικαιώματα: α) το δικαίωμα παράστασης με συνήγορο, β) το δικαίωμα και τις προϋποθέσεις παροχής δωρεάν νομικών συμβουλών, γ) το δικαίωμα ενημέρωσης σχετικά με την κατηγορία, δ) το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης και ε) το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης. Η ενημέρωση αυτή πρέπει να γίνεται σε απλή και κατανοητή γλώσσα, προφορικώς ή εγγράφως, λαμβανομένων υπόψη των ειδικών αναγκών των υπόπτων ή κατηγορουμένων που είναι ευάλωτα πρόσωπα. Η ενημέρωση πρέπει να περιλαμβάνει και τις συνέπειες της παραίτησης από την άσκηση των παραπάνω δικαιωμάτων³¹.

Στις περιπτώσεις όπου ο ύποπτος ή κατηγορούμενος έχει συλληφθεί ή κρατείται η ενημέρωση για τα δικαιώματά του γίνεται με έγγραφο το οποίο του χορηγείται αμέσως και περιλαμβάνει έναν πλήρη κατάλογο των δικαιωμάτων του κατά την προδικασία. Ειδικότερα, το έγγραφο αυτό περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τα ακόλουθα δικαιώματα: α) το δικαίωμα παράστασης με συνήγορο, β) το δικαίωμα και τις προϋποθέσεις παροχής δωρεάν νομικών συμβουλών (νομικής βοήθειας), γ) το δικαίωμα ενημέρωσης σχετικά με την κατηγορία, δ) το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης, ε) το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης, στ) το δικαίωμα πρόσβασης στο υλικό της δικογραφίας, ζ) το δικαίωμα ενημέρωσης των προξενικών αρχών και ενός επιπλέον προσώπου της επιλογής του, η) το δικαίωμα σε επείγουσα ιατρική περίθαλψη, θ) τον ανώτατο αριθμό ωρών ή ημερών κατά τις οποίες ο κατηγορούμενος δύναται να στερηθεί της ελευθερίας του προτού προσαχθεί ενώπιον δικαστικής αρχής και ι) πληροφορίες σχετικά με τις δυνατότητες προσβολής του νόμιμου χαρακτήρα της σύλληψης ή της κράτησης. Ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος μπορεί να διατηρεί το έγγραφο αυτό στην κατοχή του στην κατοχή του καθ' όλη τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας του³².

Το ως άνω έγγραφο συντάσσεται σε απλή και κατανοητή γλώσσα. Όταν δεν είναι διαθέσιμο στην κατάλληλη γλώσσα, ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος ενημερώνεται για τα δικαιώματά του προφορικά σε γλώσσα που κατανοεί. Το εν λόγω έγγραφο πρέπει στη συνέχεια να του χορηγείται, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, σε γλώσσα που ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος κατανοεί³³.

³¹ Άρθρο 95 ΚΠΔ.

³² Άρθρο 96 παρ. 1 ΚΠΔ.

³³ Άρθρο 96 παρ. 2 ΚΠΔ.

3. Πρακτικά εμπόδια και συστάσεις

Η έννοια της λέξης *αμέσως* δεν είναι αρκετά σαφής, ιδίως στην περίπτωση όπου δεν έχουμε σύλληψη ή κράτηση, με αποτέλεσμα να γεννώνται αμφιβολίες ως προς τον ακριβή χρόνο κατά τον οποίο οι αστυνομικές ή άλλες αρχές οφείλουν να ενημερώσουν τον ύποπτο ή τον κατηγορούμενο για τα παραπάνω δικαιώματά του. Σχετικές έρευνες³⁴ δείχνουν ότι στην πράξη σπανίως υπάρχει άμεση ενημέρωση τη στιγμή της σύλληψης, παρότι η σχετική υποχρέωση υπήρχε και κατά το προηγούμενο καθεστώς.

Ως προς το έγγραφο που χορηγείται σε περίπτωση σύλληψης ή κράτησης, αυτό είναι διατυπωμένο με τυποποιημένο τρόπο και δεν είναι προφανές ότι μπορεί να γίνει εύκολα κατανοητό από ύποπτο ή τον κατηγορούμενο χωρίς γνώσεις νομικής. Επιπλέον, είναι αμφίβολη η άμεση διαθεσιμότητά του σε επαρκή αριθμό γλωσσών, γεγονός που προκαλεί δυσχέρειες στην περίπτωση αλλοδαπών που συλλαμβάνονται ή κρατούνται, δεδομένης και της έλλειψης υπηρεσιών διερμηνείας στα αστυνομικά τμήματα.

Πληροφορίες σχετικά με τη γνώση των δικαιωμάτων σας: Πρακτικές Συστάσεις

Ρωτήστε τον πελάτη σας:

- Πώς του διαβιβάστηκαν οι πληροφορίες για τα δικαιώματά του;
- Πότε διαβιβάστηκαν οι πληροφορίες;
- Ήταν ο ύποπτος ενημερωμένος εγκαίρως σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα για να εξετάσει το ενδεχόμενο άσκησής τους προτού ανακριθεί;
- Υπήρξαν σχόλια της αστυνομίας σχετικά με τις συνέπειες της άσκησης των δικαιωμάτων που αναφέρονται στο έγγραφο ή σχετικά με τη σημασία του εγγράφου;
- Δόθηκε ευκαιρία στον πελάτη σας να διαβάσει το έγγραφο;
- Υπήρξε πλήρης και αποτελεσματική μετάφραση διαθέσιμη;
- Υπήρξε "αποτρεπτική προειδοποίηση" (όταν η αστυνομία ή άλλος ανακριτικός υπάλληλος προσπαθεί να πείσει τον ύποπτο/την ύποπτη να μην ασκήσει τα δικαιώματά του/της);

Αντιμετωπίστε την ανεπαρκή γνωστοποίηση των δικαιωμάτων:

- Ζητήστε να αναβληθεί η ανάκριση έως ότου παρασχεθεί το Έγγραφο Δικαιωμάτων και ο ύποπτος έχει την ευκαιρία να το διαβάσει.
- Κάνετε μια καταγραφή για μεταγενέστερη χρήση στο δικαστήριο.

1.5. Ευαλωτότητα του πελάτη

Ως δικηγόρος, είστε σε μια μοναδική θέση για να εντοπίσετε παράγοντες που κάνουν τον πελάτη σας ευάλωτο. Τι μπορείτε να κάνετε εάν ο πελάτης σας φαίνεται να έχει κάποια διανοητική αναπηρία; Τι μπορείτε να κάνετε εάν θεωρείτε ότι ο πελάτης σας δεν είναι σε θέση να δώσει κατάθεση; Οι ιδιαίτερες ανάγκες των ευάλωτων υπόπτων ή κατηγορούμενων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και κατάλληλα μέτρα πρέπει να λαμβάνονται για να διασφαλίζεται η κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους.

³⁴ Ibid. 28.

1. Ευρωπαϊκά πρότυπα

Αυτό αναγνωρίζεται από το Ευρωπαϊκό δίκαιο. Το Άρθρο 3(2) της Οδηγίας Ενημέρωσης απαιτεί από τα Κράτη Μέλη να διασφαλίζουν ότι οι πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα του υπόπτου ή του κατηγορουμένου παρέχονται κατά τρόπο που "λαμβάνει υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες ευάλωτων υπόπτων ή ευάλωτων κατηγορουμένων." Επίσης, στην **Αιτιολογική Σκέψη 27 της Οδηγίας Διερμηνείας** τονίζεται ότι οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι ενδέχεται να "βρίσκονται σε δυνητικά αδύναμη θέση, ιδίως λόγω σωματικών αναπηριών που επηρεάζουν την ικανότητά τους να επικοινωνούν αποτελεσματικά, υποστηρίζει μια δίκαιη απονομή δικαιοσύνης". Ενόψει αυτού, "[η] ποινική δίωξη, η επιβολή του νόμου και οι δικαστικές αρχές πρέπει να [...] διασφαλίζουν ότι τα άτομα αυτά μπορούν να ασκούν αποτελεσματικά τα δικαιώματα που προβλέπονται στην παρούσα Οδηγία, λαμβάνοντας υπόψη, για παράδειγμα, τυχόν ευπάθεια που επηρεάζει την ικανότητά τους να ακολουθούν τις διαδικασίες και να γίνονται κατανοητοί και λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα να διασφαλίσουν ότι τα δικαιώματα αυτά είναι εγγυημένα".

Επιπλέον, η **Σύσταση για τα Ευάλωτα Άτομα** παρέχει συμβουλές σχετικά με τις ακόλουθες πτυχές:

- **Ιατρική βοήθεια:** "Τα ευάλωτα άτομα θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε συστηματική και τακτική ιατρική βοήθεια καθ' όλη τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, εάν στερούνται την ελευθερία τους".
- **Βοήθεια του νόμιμου εκπροσώπου:** "Ο νόμιμος εκπρόσωπος ή ο κατάλληλος ενήλικας ο οποίος διορίζεται από το ευάλωτο πρόσωπο ή από τις αρμόδιες αρχές για να βοηθήσουν το συγκεκριμένο πρόσωπο πρέπει να είναι παρόν στο αστυνομικό τμήμα και κατά τη διάρκεια ακροάσεων ενώπιον των δικαστηρίων."
- **Δικαίωμα στην ενημέρωση:** "Τα ευάλωτα πρόσωπα και εάν είναι απαραίτητο, ο νόμιμος εκπρόσωπός τους ή ένας αρμόδιος ενήλικας πρέπει να ενημερώνονται για τα ειδικά δικονομικά δικαιώματα που αναφέρονται στην παρούσα Σύσταση, ιδίως εκείνα που αφορούν στο δικαίωμα στην ενημέρωση, το δικαίωμα σε ιατρική βοήθεια, το δικαίωμα σε δικηγόρο, τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και όπου αρμόζει, τα δικαιώματα που σχετίζονται με την προσωρινή κράτηση".
- **Στέρηση της ελευθερίας:** "Τα Κράτη Μέλη πρέπει να λάβουν όλα τα μέτρα, ώστε η στέρηση της ελευθερίας των ευάλωτων ατόμων πριν από την καταδίκη τους να είναι έσχατη λύση, αναλογική και να πραγματοποιείται υπό συνθήκες προσαρμοσμένες στις ανάγκες του ευάλωτου ατόμου. Θα πρέπει να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να διασφαλιστεί ότι τα ευάλωτα άτομα έχουν πρόσβαση σε εύλογες διευκολύνσεις λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες τους όταν στερούνται της ελευθερίας.

2. Εθνικό πλαίσιο

Η ενημέρωση των ευάλωτων υπόπτων ή κατηγορουμένων για τα δικαιώματά τους πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ειδικές τους ανάγκες³⁵. Τα άτομα με αναπηρίες ακοής ή/και λόγου έχουν δικαίωμα σε υπηρεσίες διερμηνείας καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας³⁶.

Τα καταστήματα κράτησης οφείλουν να απασχολούν μόνιμο ιατρικό προσωπικό διαφόρων ειδικοτήτων. Αν δεν υπάρχει προσωπικό της εξειδίκευσης που απαιτείται για την κάλυψη των αναγκών των ευάλωτων κρατούμενων, οι ανάγκες αυτές καλύπτονται από εξωτερικές υπηρεσίες διαθέσιμες όλο το 24ωρο³⁷. Ειδικές διατάξεις ισχύουν σχετικά με την εισαγωγή ασθενών κρατούμενων σε θεραπευτικά καταστήματα κράτησης ή νοσηλευτικά ιδρύματα στην περίπτωση που πάσχουν από μακροχρόνιες παθήσεις, ψυχικές παθήσεις ή εξάρτηση από τοξικές ουσίες³⁸.

³⁵ Άρθρο 95 παρ. 2 ΚΠΔ.

³⁶ Άρθρο 233 ΚΠΔ.

³⁷ Άρθρο 27 του Νόμου 2776/1999 (Σωφρονιστικός Κώδικας).

³⁸ Άρθρο 30 του Νόμου 2776/1999 (Σωφρονιστικός Κώδικας).

Ειδικές διατάξεις ισχύουν για τους κατηγορούμενους που είναι εξαρτημένοι από παράνομες ουσίες. Η παρακολούθηση ενός προγράμματος φυσικής ή/και ψυχολογικής απεξάρτησης μπορεί να διαταχτεί ως εναλλακτικό της προσωρινής κράτησης μέτρο, ενώ οι ήδη προσωρινώς κρατούμενοι μπορούν να ζητήσουν να ακολουθήσουν ένα πρόγραμμα απεξάρτησης εντός του καταστήματος κράτησης ή σε κάποια ειδική δομή³⁹.

3. Πρακτικά εμπόδια και συστάσεις

Υπάρχουν πολλά εμπόδια στην πράξη για τους ευάλωτους υπόπτους και τους κατηγορούμενους, ξεκινώντας από την έλλειψη εξειδικευμένης κατάρτισης και μηχανισμών για ταυτοποίηση και αξιολόγηση των ατομικών αναγκών κατά τα πρώτα στάδια της ποινικής διαδικασίας στο αστυνομικό τμήμα. Επιπλέον, έχει παρατηρηθεί ότι τα ευάλωτα άτομα, ιδίως τα άτομα που πάσχουν από εξάρτηση από τοξικές ουσίες, αντιμετωπίζονται συχνά με προκατάληψη κατά τη διάρκεια της ανάκρισης και κατά την προδικασία εν γένει. Επιπλέον, γραφειοκρατικά εμπόδια όπως οι καθυστερήσεις στην αξιολόγηση της εξάρτησης από παράνομες ουσίες, καθιστούν το σχετικό πλαίσιο σε μεγάλο βαθμό αναποτελεσματικό.

Οι ανακριτικές αρχές συχνά δεν έχουν επαρκείς δεξιότητες επικοινωνίας με ευάλωτα άτομα, θέτοντας σε μειονεκτική θέση ευάλωτους ύποπτους και κατηγορούμενους σε σχέση με την κατανόηση των δικαιωμάτων τους.

Ως προς την στέρηση της ελευθερίας ευάλωτων προσώπων θα πρέπει να σημειωθεί η κατάργηση στον νέο ΚΠΔ των ευεργετικών διατάξεων του παλαιού άρθρου 282 ΚΠΔ σχετικά με την κατ' εξαίρεση θέση σε προσωρινή κράτηση ατόμων με αναπηρία, αναλόγως της φύσης και βαρύτητας του αδικήματος αλλά και του ποσοστού αναπηρίας τους.

Πρακτικές Συστάσεις

Αξιολογήστε την ευπάθεια του πελάτη σας:

- Βεβαιωθείτε ότι ο πελάτης κατάλαβε τις πληροφορίες που του δόθηκαν - αφού εξηγήσετε τα δικαιώματά του, ζητήστε από τον πελάτη σας να επαναλάβει τις πληροφορίες με τα δικά του λόγια.
- Υποψιάζεστε οποιοδήποτε ιατρικό πρόβλημα - συμπεριλαμβανομένων των προβλημάτων εθισμού;
- Υποψιάζεστε ότι οποιοδήποτε πρόβλημα ψυχικής υγείας, όπως η γνωστική δυσλειτουργία;
- Σε περίπτωση που διατάσσεται κράτηση, οι δικηγόροι θα πρέπει να επισημάνουν τυχόν ανησυχίες σχετικά με την καταλληλότητα του πελάτη τους να παραμείνει υπό κράτηση και να ζητήσουν την αξιολόγηση της ψυχικής κατάστασης του πελάτη από κατάλληλα εκπαιδευμένους γιατρούς. Η πρόσβαση σε φάρμακα θα πρέπει να διασφαλίζεται.
- Τα άτομα με πνευματική ή / και ψυχοκοινωνική αναπηρία πρέπει να έχουν το δικαίωμα να καλούν προσωπικά τους συγγενείς τους ή σημαντικούς άλλους όταν στερούνται της ελευθερίας.

Εάν ο πελάτης δεν είναι σε θέση για κατάθεση:

- Ζητήστε ιατρική εξέταση.
- Εάν ο πελάτης δεν απαιτεί ιατρική εξέταση, ζητήστε την αναβολή της κατάθεσης.

³⁹ Άρθρο 31 του Νόμου 4139/2013, ΦΕΚ Τεύχος Α αριθ. 74/20.3.2013.

Κάντε μια καταγραφή

Αιτηθείτε γραπτώς για τη μεταφορά του κρατουμένου στο νοσοκομείο και / ή την εξέτασή του από ιατρικό προσωπικό.

Σε περίπτωση αστυνομικής ή/και άλλης μορφής βίας ζητείστε εξέταση από ιατροδικαστικό επιστήμονα.

1.6. Πληροφορίες σχετικά με τις κατηγορίες πριν από την πρώτη ανάκριση

Έχει ζωτική σημασία ο πελάτης ή / και ο δικηγόρος να είναι ενημερωμένοι για τις κατηγορίες πριν εξεταστούν από την αστυνομία. Οι πληροφορίες που παρέχονται στον πελάτη κατά τη σύλληψη είναι ζωτικής σημασίας για τον έλεγχο της νομιμότητας μιας απόφασης προσωρινής κράτησης, η οποία πρέπει να βασίζεται σε εύλογες υπόνοιες για την τέλεση του αδικήματος από τον κατηγορούμενο. Οι εύλογες υπόνοιες πρέπει να υπάρχουν κατά τη στιγμή της σύλληψης και της αρχικής κράτησης, σε περιπτώσεις παρατεταμένης κράτησης πρέπει επίσης να αποδεικνύεται ότι οι υπόνοιες συνέχισαν και παρέμειναν εύλογες καθ' όλη τη διάρκεια της κράτησης.⁴⁰

α. Ευρωπαϊκά πρότυπα

Το Ευρωπαϊκό δίκαιο απαιτεί από τα Κράτη Μέλη να διασφαλίζουν την πρόσβαση σε ενημέρωση πριν από την πρώτη επίσημη αστυνομική ανάκριση. Η **Οδηγία Ενημέρωσης στο Άρθρο 6(2)** υποχρεώνει τα Κράτη Μέλη να "εξασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι που συλλαμβάνονται ή κρατούνται *ενημερώνονται για τους λόγους της σύλληψής τους ή της κράτησής τους*, συμπεριλαμβανομένης της *εγκληματικής πράξης* για την οποία θεωρούνται ύποπτοι ή κατηγορούνται ότι έχουν διαπράξει." Για να γίνει κατανοητό το πεδίο εφαρμογής της διάταξης, είναι χρήσιμο να αναφερθούμε στην **Αιτιολογική Σκέψη 27**, στην οποία αναφέρεται ότι "[τα] πρόσωπα που κατηγορούνται ότι διέπραξαν ποινικό αδίκημα θα πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους όλες τις πληροφορίες σχετικά με τις κατηγορίες που είναι απαραίτητες για να προετοιμάσουν την υπεράσπισή τους και να διαφυλάξουν την αμεροληψία της διαδικασίας."

Επιπλέον, στην **Αιτιολογική Σκέψη 28** διευκρινίζονται οι πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται: "οι πληροφορίες που παρέχονται στους ύποπτους ή κατηγορούμενους σχετικά με την εγκληματική πράξη για την οποία θεωρούνται ύποπτοι ή κατηγορούνται ότι έχουν διαπράξει θα πρέπει να παρέχονται έγκαιρα, και το αργότερο πριν από την πρώτη επίσημη ανάκρισή τους από την αστυνομία ή άλλη αρμόδια αρχή και χωρίς να θίγεται η πορεία των διεξαγόμενων ερευνών. Μια περιγραφή των πραγματικών περιστατικών, συμπεριλαμβανομένου, εφόσον είναι γνωστός, του χρόνου και του τόπου, που σχετίζεται με την εγκληματική πράξη για την οποία τα πρόσωπα θεωρούνται ύποπτοι ή την οποία κατηγορούνται ότι διέπραξαν και του πιθανού νομικού χαρακτηρισμού του φερόμενου αδικήματος, πρέπει να παρέχονται με επαρκείς λεπτομέρειες, λαμβάνοντας υπόψη το στάδιο της ποινικής διαδικασίας, όταν παρέχεται τέτοια περιγραφή, για να διασφαλίζεται η αμεροληψία της διαδικασίας και να επιτρέπεται η αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων υπεράσπισης".

Η Οδηγία βασίζεται στη νομολογία του ΕΔΔΑ. Στην υπόθεση **Fox και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου** το ΕΔΔΑ έκρινε ότι "δυνάμει της παραγράφου 2 (...) κάθε άτομο που συλλαμβάνεται πρέπει να ενημερώνεται σε απλή και μη τεχνική γλώσσα που μπορεί να κατανοήσει, για τους ουσιώδεις νομικούς και πραγματικούς λόγους για τη σύλληψή του, ώστε να είναι σε θέση, αν κρίνει σκόπιμο, να προσφύγει σε δικαστήριο για να αμφισβητήσει τη νομιμότητά της σύμφωνα με την

⁴⁰ *Rasul Jafarov κατά Αζερμπαϊτζάν*, Αριθ. Προσφ. 69981/14 (Απόφαση της 17ης Μαρτίου 2016), παράγραφος 119.

παράγραφο. ⁴¹Ομοίως, στην υπόθεση *Kamasinski κατά Αυστρίας* έκρινε ότι ο κατηγορούμενος έχει το "δικαίωμα να ενημερώνεται όχι μόνο για την «αιτία» της κατηγορίας, δηλαδή για τις πράξεις που φέρεται ότι διέπραξε και στις οποίες βασίζεται η κατηγορία είναι αλλά και για τον νομικό χαρακτηρισμό που δίνεται στις πράξεις αυτές. Αυτές οι πληροφορίες πρέπει να είναι λεπτομερείς. ⁴²

β. Εθνικό πλαίσιο

Ο κατηγορούμενος λαμβάνει πλήρη ενημέρωση για τις εναντίον του κατηγορίες, όταν εμφανιστεί ενώπιον του ανακριτή ή του εισαγγελέα ή του ειρηνοδίκη ή των ανακριτικών υπαλλήλων του άρθρου 31 ΚΠΔ και αφού εξακριβωθεί η ταυτότητά του και του εξηγηθούν τα δικαιώματά του. Εκείνος που ενεργεί την ανάκριση (ή την προανάκριση) οφείλει να του εξηγήσει με πληρότητα και σαφήνεια την πράξη για την οποία κατηγορείται⁴³. Ο κατηγορούμενος έχει το δικαίωμα στη συνέχεια να ζητήσει προθεσμία τουλάχιστον σαράντα οκτώ ωρών προκειμένου να απολογηθεί⁴⁴.

Τα ανωτέρω οφείλουν να εφαρμόζουν και οι ανακριτικοί υπάλληλοι του άρθρου 31 ΚΠΔ όταν διενεργούν αυτεπάγγελτη προανάκριση κατ' άρθρο 245 παρ. 2 ΚΠΔ χωρίς παραγγελία του εισαγγελέα, επειδή υπάρχουν ενδείξεις ότι τελέστηκε αδίκημα και από την καθυστέρηση απειλείται άμεσος κίνδυνος απώλειας των αποδεικτικών στοιχείων ή υπάρχει δυσχέρεια πραγματοποίησης συγκεκριμένης ανακριτικής πράξης ή κτήσης αποδεικτικού στοιχείου στο μέλλον ή αν πρόκειται για αυτόφωρο κακούργημα ή πλημμέλημα⁴⁵.

Στην περίπτωση που ο κατηγορούμενος συλλαμβάνεται στη βάση εντάλματος σύλληψης, το ένταλμα περιλαμβάνει σημείωση για το έγκλημα για το οποίο κατηγορείται και μνεία του άρθρου που το προβλέπει⁴⁶. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται τα ανωτέρω.

Υπόπτος ο οποίος εξετάζεται στο πλαίσιο προκαταρκτικής εξέτασης πρέπει να ενημερώνεται κατ' ελάχιστο σχετικά με τις ποινικές διατάξεις η παραβίαση των οποίων διερευνάται, καθώς και τα θέματα επί των οποίων καλείται να δώσει εξηγήσεις, ενώ δικαιούται επίσης να λάβει προθεσμία τουλάχιστον 48 ωρών για τον σκοπό αυτόν⁴⁷.

Το έγγραφο δικαιωμάτων που χορηγείται στους υπόπτους και κατηγορούμενους που συλλαμβάνονται ή κρατούνται οφείλει να αναφέρεται και στο δικαίωμα ενημέρωσης σχετικά με την κατηγορία⁴⁸.

γ. Πρακτικά εμπόδια και συστάσεις

Τα ίδια πρακτικά εμπόδια που αναφέρθηκαν παραπάνω σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης ισχύουν και στην περίπτωση αυτή (η γλώσσα που χρησιμοποιείται δεν είναι «απλή», οι αλλοδαποί ενδέχεται να αντιμετωπίζουν πρόσθετα εμπόδια).

⁴¹ *Fox και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου* Αριθ. Προσφ. 12244/86 (Απόφαση της 30ής Αυγούστου 1990), παράγραφος 40.

⁴² *Kamasinski κατά Αυστρίας*, Αριθ. Προσφ. 9783/82 (Απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 1989), παράγραφος 79, *Pélissier και Sassi κατά Γαλλίας*, Αριθ. Προσφ. 25444/94 (Απόφαση της 25ης Μαρτίου 1999), παράγραφοι 51-52.

⁴³ Άρθρο 273 παρ. 2 ΚΠΔ.

⁴⁴ Άρθρα 103 και 106 ΚΠΔ.

⁴⁵ Άρθρο 105 παρ. 1 ΚΠΔ.

⁴⁶ Άρθρο 276 παρ. 3 ΚΠΔ.

⁴⁷ Άρθρο 244 παρ. 1 ΚΠΔ.

⁴⁸ Άρθρο 96 (1) (γ) ΚΠΔ.

Λήψη των σωστών πληροφοριών: Συστάσεις

- Ζητήστε να δείτε την αστυνομική αναφορά της σύλληψης πριν συναντήσετε τον πελάτη σας.
- Ζητήστε ο ύποπτος να ενημερωθεί λεπτομερώς για το φερόμενο αδίκημα (νομικός χαρακτηρισμός και γεγονότα).
- Εάν η αστυνομία αρνείται να σας δώσει την έκθεση της αστυνομίας, υποβάλετε γραπτό αίτημα για να λάβετε αντίγραφα του φακέλου. Ρωτήστε προφορικά ποια είναι τα φερόμενα γεγονότα.
- Αντί να απαντά σε αστυνομική ανάκριση, καταγγείλετε πώς η αδυναμία παροχής λεπτομερειών των γεγονότων (α) στερεί τον ύποπτο από την ευκαιρία να σχολιάσει χρήσιμα τη νομιμότητα της σύλληψης ή να παράσχει απαλλακτικά αποδεικτικά στοιχεία και (β) αναγκάζει τον ύποπτο να λάβει αποφάσεις σχετικά με το αν θα ασκήσει το δικαίωμα σιωπής στο πλαίσιο κακής ενημέρωσης.
- Βεβαιωθείτε ότι τα αιτήματά σας, συμπεριλαμβανομένων των αναφορών σας στην Οδηγία Διερμηνείας, καταγράφονται σε αστυνομικά πρωτόκολλα / πρακτικά της διαδικασίας.
- Ζητήστε να καταχωρηθεί οποιαδήποτε άρνηση παροχής τέτοιων πληροφοριών μαζί με τους λόγους που δίνονται.
- Διατηρείτε αρχείο των συναλλαγών σας με την αστυνομία και για κάθε πληροφορία που σας παρείχε ή αρνήθηκε να σας παράσχει.

2. Υποστήριξη κατά τη διάρκεια της εξέτασης από την αστυνομία

Η ανάκριση από την αστυνομία ή από άλλη ανακριτική αρχή αποτελεί ένα κρίσιμο βήμα στην ποινική διαδικασία και ειδικότερα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων στο στάδιο της προδικασίας. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο τα πρόσωπα που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο της προσωρινής κράτησης πρέπει να είναι σε θέση να ζητούν την παρουσία δικηγόρου κατά τη διάρκεια της ανάκρισης.

Στο πλαίσιο αυτό, ο δικηγόρος έχει έναν σημαντικό ενεργό ρόλο:

1. Πρώτον, ο δικηγόρος μπορεί να ενθαρρύνει την αστυνομία να αφήσει ελεύθερο τον πελάτη και να μην ζητήσει κράτηση.
2. Δεύτερον, εάν η αστυνομία επιθυμεί να προβεί σε κράτηση, ο δικηγόρος μπορεί να ξεκινήσει την προετοιμασία μιας υπερασπιστικής στρατηγικής για τη δικαστική φάση της διαδικασίας λήψης απόφασης σχετικά με την προσωρινή κράτηση.

2.1. Παρουσία του δικηγόρου κατά την εξέταση από την αστυνομία

1. Ευρωπαϊκά πρότυπα

Η παρουσία και μόνο του δικηγόρου μπορεί να θέσει όρια σε τυχόν σωματική ή λεκτική επιθετικότητα από την πλευρά της αστυνομίας. Γενικότερα, ο ρόλος του δικηγόρου κατά τη διάρκεια αστυνομικής ανάκρισης περιλαμβάνει τη διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων του πελάτη/της πελάτισσάς του. Στην υπόθεση **Salduz κατά Τουρκίας**, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι "το Άρθρο 6 § 1 [της Σύμβασης] απαιτεί κατά κανόνα, να παρέχεται πρόσβαση σε δικηγόρο από την πρώτη ανάκριση του υπόπτου από την αστυνομία (...). Τα δικαιώματα της υπεράσπισης θα επηρεαστούν

καταρχήν ανεπανόρθωτα όταν ενοχοποιητικές δηλώσεις που έγιναν κατά την αστυνομική ανάκριση χωρίς πρόσβαση σε δικηγόρο χρησιμοποιούνται για καταδίκη."⁴⁹

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό δίκαιο, ο ύποπτος ή κατηγορούμενος έχει το δικαίωμα να ζητήσει την παρουσία του δικηγόρου του κατά τη διάρκεια της αστυνομικής ανάκρισης, σύμφωνα με το **Άρθρο 3(3) (β) της Οδηγίας Πρόσβασης σε Δικηγόρο**, όπου διευκρινίζεται ότι το δικαίωμα Πρόσβασης σε Δικηγόρο περιλαμβάνει το δικαίωμα του δικηγόρου ενός υπόπτου ή κατηγορουμένου να παρίσταται κατά τη διάρκεια της ανάκρισης.

2. Εθνικό πλαίσιο

Υπόπτος ή κατηγορούμενος που εξετάζεται από αστυνομικά όργανα στο πλαίσιο προανάκρισης, προκαταρκτικής εξέτασης ή αυτεπάγγελτης προανάκρισης έχει δικαίωμα να παρίσταται με συνήγορο⁵⁰. Για τον σκοπό αυτόν, με την εξαίρεση της αυτεπάγγελτης προανάκρισης, πρέπει να καλείται είκοσι τέσσερις ώρες πριν από κάθε ανακριτική πράξη. Επίσης, έχει δικαίωμα σε παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας⁵¹.

Κάθε εξέταση που διενεργήθηκε κατά παράβαση του δικαιώματος παράστασης με συνήγορο είναι άκυρη και δεν μπορεί να αποτελέσει μέρος της δικογραφίας⁵².

3. Πρακτικά εμπόδια και συστάσεις

Υπό το προηγούμενο νομικό πλαίσιο το οποίο δεν προέβλεπε ρητά την παρουσία δικηγόρου στο στάδιο της αστυνομικής προανάκρισης (ήδη αυτεπάγγελτης προανάκρισης) είχαν παρατηρηθεί παραβιάσεις του δικαιώματος παράστασης με συνήγορο κατά την εξέταση της/του προσαχθείσας/έντος στις αυτόφωρες διαδικασίες. Για παράδειγμα, είχε παρατηρηθεί το φαινόμενο ο ανακριτικός υπάλληλος να ξεκινάει την εξέτασή τους χωρίς να περιμένει επαρκές χρονικό διάστημα ώστε να εμφανιστεί ο συνήγορος. Μένει να φανεί, αν αυτά τα ζητήματα αντιμετωπίζονται επαρκώς με το νέο καθεστώς.

2.2. Συμμετοχή δικηγόρου στην εξέταση

Ο ρόλος του δικηγόρου κατά την ανάκριση ενός υπόπτου ή κατηγορούμενου δεν περιορίζεται στην απλή φυσική παρουσία. Οι αστυνομικές ανακρίσεις είναι πιθανό να είναι εκφοβιστικές για οποιονδήποτε. Ο δικηγόρος πρέπει να διασφαλίσει ότι ο πελάτης του ή η πελάτισσά του κατανοεί τις ερωτήσεις που τίθενται και, αν όχι, να ζητήσει διευκρινίσεις ή αναδιατύπωση ερωτήσεων.

1. Ευρωπαϊκά πρότυπα

Η "αποτελεσματική συμμετοχή" του δικηγόρου κατά τη διάρκεια της ανάκρισης κατοχυρώνεται στο **Άρθρο 3(3)(β) της Οδηγίας Πρόσβασης σε Δικηγόρο**, σκοπός του οποίου είναι "να εξασφαλιστεί ότι οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι έχουν το δικαίωμα να είναι ο δικηγόρος τους παρών και να συμμετέχει αποτελεσματικά όταν ανακρίνονται. Η συμμετοχή αυτή είναι σύμφωνη με τις διαδικασίες του εθνικού δικαίου, υπό τον όρο ότι οι διαδικασίες αυτές δεν θίγουν την αποτελεσματική άσκηση και την ουσία του σχετικού δικαιώματος. Όταν ένας δικηγόρος συμμετέχει κατά τη διάρκεια της ανάκρισης, το γεγονός ότι έχει πραγματοποιηθεί αυτή η συμμετοχή σημειώνεται με τη χρήση της διαδικασίας καταγραφής σύμφωνα με το δίκαιο του ενδιαφερόμενου Κράτους Μέλους".

Ως εκ τούτου, το εθνικό δίκαιο καθορίζει τι συνεπάγεται η "αποτελεσματική συμμετοχή". Ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές παρέχονται στην **Αιτιολογική Σκέψη 25 της Οδηγίας**, η οποία εξηγεί ότι ο

⁴⁹ *Saldud κατά Τουρκίας* Αριθ. Προσφ. 36391/02 (Απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2008), παράγραφος 55.

⁵⁰ Άρθρα 99 παρ. 1, 105 (1), (2), 106, 244 (1) ΚΠΔ.

⁵¹ Άρθρα 91, 105 (1), 106, 244 (1) ΚΠΔ.

⁵² Άρθρα 105 (3), 171 (1) (δ), 244 (3) ΚΠΔ.

δικηγόρος μπορεί "κατά τη διάρκεια της ανάκρισης του υπόπτου ή κατηγορουμένου από την αστυνομία ή άλλη αρχή επιβολής του νόμου ή δικαστική αρχή ή σε ακροαματική διαδικασία [...] μεταξύ άλλων, σύμφωνα με τέτοιες διαδικασίες, να θέτει ερωτήσεις, να ζητά διευκρινίσεις και να κάνει δηλώσεις, οι οποίες θα πρέπει να καταγράφονται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο." Στο πλαίσιο αυτό, το ΕΔΔΑ, στην υπόθεση **Α.Τ. κατά Λουξεμβούργου**, τόνισε ότι "ο συνήγορος πρέπει να είναι σε θέση να παρέχει συγκεκριμένη και αποτελεσματική βοήθεια, και όχι μόνο αφηρημένη λόγω της παρουσίας του (...)"⁵³.

2. Εθνικό πλαίσιο

Το εθνικό νομικό πλαίσιο κατοχυρώνει, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το δικαίωμα του υπόπτου και του κατηγορουμένου να παρίσταται στην ανάκριση με συνήγορο. Ωστόσο, ο νόμος δεν αποδίδει ιδιαίτερες «εξουσίες» στο δικηγόρο κατά τη διάρκεια της ανάκρισης και δεν περιλαμβάνει ορισμό της «αποτελεσματικής συμμετοχής» στη διαδικασία.

3. Πρακτικά εμπόδια και συστάσεις

Η έλλειψη ρύθμισης έχει ως αποτέλεσμα ο βαθμός συμμετοχής του δικηγόρου υπεράσπισης στην ανάκριση να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη διακριτική ευχέρεια του αστυνομικού που διεξάγει την ανάκριση. Στην πράξη, ο δικηγόρος έχει γενικά τη δυνατότητα να διαβουλεύεται με και να συμβουλεύει τον πελάτη του και μπορεί να διακόπτει τον ανακριτή εάν η ανάκριση ακολουθεί μια γραμμή που μπορεί να απειλήσει τα δικαιώματα του πελάτη του.

Πρακτικές Συστάσεις

Εάν δεν επιτρέπεται να μιλήσετε στον πελάτη σας ή να σχολιάσετε κατά τη διάρκεια της ανάκρισης:

- Σταματήστε την ανάκριση και καταγγείλετε εγγράφως στην αστυνομία και τον εισαγγελέα.
- Υπενθυμίστε στον πελάτη σας το δικαίωμα της σιωπής και συμβουλευτείτε τον πελάτη σας.
- Μπορείτε να συμβουλευστείτε τον πελάτη να μην απαντήσει σε συγκεκριμένες ερωτήσεις; Εάν όχι, κάντε μια καταγραφή ή ζητήστε να καταγραφεί στα πρακτικά της ανάκρισης.
- Είστε σε θέση να ζητήσετε διευκρινιστικές ερωτήσεις σχετικά με τομείς στους οποίους οι απαντήσεις που δόθηκαν από τον ύποπτο, εγκυμονούν τον κίνδυνο να θεωρηθούν ενοχοποιητικές; Εάν όχι, κάντε μια καταγραφή ή ζητήστε να καταγραφεί στα πρακτικά της ανάκρισης.
- Κρατήστε τις δικές σας σημειώσεις για τους τρόπους με τους οποίους εμποδίζεται η συμμετοχή σας.
- Σημειώστε τις ερωτήσεις τις οποίες ίσως θελήσατε να ζητήσετε να διευκρινίσει η ανακριτική αρχή ή τις ενστάσεις που είχατε για τη διατύπωση ορισμένων ερωτήσεων, αν δεν σας επιτρεπόταν να τις θέσετε.
- Ζητήστε οι παρατηρήσεις σας να σημειωθούν με σαφή τρόπο στα πρακτικά που έχουν ληφθεί από την ανακριτική αρχή.
- Καθορίστε τη βάση για την ένστασή σας και καταγράψτε την/βεβαιωθείτε ότι έχει καταγραφεί εγγράφως από τις αρχές για να υποστηρίξετε στη συνέχεια το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων ενώπιον δικαστικής αρχής.
- Όπου υπάρχει, ζητήστε την οπτικοακουστική καταγραφή της ανάκρισης.

⁵³ Α.Τ. κατά Λουξεμβούργου Αριθ. Προσφ. 30460/13 (Απόφαση της 9ης Απριλίου 2015).

2.3. Υπηρεσίες διερμηνείας για πελάτες που δεν μιλούν τη γλώσσα σας

1. Ευρωπαϊκά πρότυπα

Σύμφωνα με το Άρθρο 2(1) της Οδηγίας Διερμηνείας, τα Κράτη Μέλη υποχρεούνται να παρέχουν υπηρεσίες διερμηνείας χωρίς καθυστέρηση κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένης της αστυνομικής ανάκρισης: "οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι που δεν μιλούν ή δεν καταλαβαίνουν τη γλώσσα της ποινικής διαδικασίας, λαμβάνουν χωρίς καθυστέρηση, διερμηνεία κατά τη διάρκεια της ποινικών διαδικασίας ενώπιον ανακριτικών και δικαστικών αρχών, μεταξύ άλλων κατά τη διάρκεια της αστυνομικής ανάκρισης, σε όλες τις ακροαματικές διαδικασίες ενώπιον δικαστηρίου και σε όλες τις απαραίτητες ενδιάμεσες ακροαματικές διαδικασίες." Στο πλαίσιο αυτό, το ΔΕΕ, στην προδικαστική του απόφαση **Covaci**, ερμήνευσε το Άρθρο 2(1) και (2) της Οδηγίας Διερμηνείας ως αναφερόμενο στην *προφορική διερμηνεία τωνροφορικών δηλώσεων*. Επιπλέον, δήλωσε ότι ο ύποπτος σε ποινική διαδικασία που καλείται να κάνει προφορικές δηλώσεις (π.χ. ενώπιον του δικαστηρίου ή του νομικού του συνηγόρου) θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να το πράξει στη δική του γλώσσα.⁵⁴

Επιπλέον, το **Άρθρο 2 (5) της Οδηγίας Διερμηνείας** ορίζει ένα δικαίωμα στους υπόπτους ή κατηγορούμενους να αμφισβητήσουν την έλλειψη πρόσβασης στις υπηρεσίες διερμηνείας: "να αμφισβητήσουν μια απόφαση διαπιστώνοντας ότι δεν υπάρχει ανάγκη διερμηνείας και όταν έχει παρασχεθεί διερμηνεία, η δυνατότητα να διαμαρτυρηθούν ότι η ποιότητα της διερμηνείας δεν είναι επαρκής για την εξασφάλιση της αμεροληψίας στη δίκη". Ωστόσο, η αμφισβήτηση είναι σύμφωνη με τις διαδικασίες του εθνικού δικαίου και η Οδηγία Διερμηνείας δε διευκρινίζει ποια "θεραπεία" μπορεί να επιτευχθεί.

Το **Άρθρο 2(8) της Οδηγίας Διερμηνείας** ορίζει την αναγκαιότητα η διερμηνεία "να είναι επαρκούς ποιότητας ώστε να διασφαλίζεται η αμεροληψία στη δίκη». Συγκεκριμένα, πρέπει να "εξασφαλίσει ότι οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι γνωρίζουν την υπόθεση εναντίον τους και είναι σε θέση να ασκήσουν το δικαίωμα υπεράσπισής τους".

2. Εθνικό πλαίσιο

Ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος, που δεν ομιλεί ή δεν κατανοεί επαρκώς την ελληνική γλώσσα έχει το δικαίωμα σε διερμηνεία⁵⁵. Η διερμηνεία παρέχεται χωρίς καθυστέρηση σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας και περιλαμβάνει, εφόσον είναι αναγκαίο, την επικοινωνία μεταξύ των κατηγορουμένων και των συνηγόρων τους. Ο εξετάζων οφείλει να εξακριβώνει με κάθε πρόσφορο μέσο κατά πόσον ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος ομιλεί και κατανοεί την ελληνική γλώσσα και αν χρειάζεται την συνδρομή διερμηνέα. Ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να ασκήσει αντιρρήσεις κατά της απόφασης με την οποία κρίθηκε ότι δεν είναι αναγκαία η παροχή διερμηνείας ή όταν η ποιότητα της διερμηνείας δεν είναι επαρκής. Εφόσον απαιτείται, μπορεί να γίνεται χρήση τεχνολογίας επικοινωνιών, όπως η τηλεδιάσκεψη, το τηλέφωνο ή το διαδίκτυο, εκτός αν η προσωπική παρουσία του διερμηνέα κριθεί από τον εξετάζοντα απαραίτητη⁵⁶.

Οι διερμηνείς επιλέγονται από πίνακα που καταρτίζεται με βάση τα προσόντα που καθορίζει με απόφαση του ο Υπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και τοιχοκολλάται

⁵⁴Υπόθεση C-216/14 - Απόφαση του Δικαστηρίου (Πρώτο Τμήμα), της 15ης Οκτωβρίου 2015, Ποινική διαδικασία κατά Gavril Covaci, Αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως από τον Amtsgericht Laufen, παράγραφοι 30 και 33.
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=7478FD9E775E9AA495C6433B2E25EB53?text=&docid=169826&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=11556414> (τελευταία πρόσβαση: 11 Φεβρουαρίου 2019).

⁵⁵ Άρθρο 101 ΚΠΔ.

⁵⁶ Άρθρο 233 (1) ΚΠΔ.

στο ακροατήριο του πλημμελειοδικείου. Ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος μπορεί πάντοτε να επιλέξει διερμηνέα εκτός πίνακα⁵⁷. Ορισμένα πρόσωπα, μεταξύ των οποίων ο ίδιος ο κατηγορούμενος, ο συνήγορός του, ο μάρτυρας και εκείνος που ασκεί στην ίδια δίκη καθήκοντα δικαστή, εισαγγελέα ή γραμματέα, αποκλείονται από τον διορισμό τους ως διερμηνείς κατά την κύρια διαδικασία⁵⁸. Ωστόσο, δεν υπάρχει σχετική πρόβλεψη για αποκλεισμό τους κατά την προδικασία. Όταν η γλώσσα είναι ελάχιστα γνωστή, μπορεί να διοριστεί διερμηνέας του διερμηνέα⁵⁹.

3. Πρακτικά εμπόδια και συστάσεις

Στην πράξη, υπάρχει σοβαρή έλλειψη σε υπηρεσίες διερμηνείας κατά την προδικασία. Αυτές είναι διαθέσιμες στο στάδιο της απολογίας του κατηγορουμένου και σπανίως άλλοτε. Ο συνήγορος καλείται συχνά να αναλάβει καθήκοντα διερμηνέα ή να εντοπίσει και να εξασφαλίσει την παρουσία και την αμοιβή ιδιώτη που δεν περιλαμβάνεται στον κατάλογο. Έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο συγκαταρούμενοι του κατηγορουμένου να βοηθούν στη διερμηνεία.

Υπό το προηγούμενο καθεστώς, δεν προβλεπόταν ρητά η δυνατότητα του κατηγορουμένου να διορίσει διερμηνέα της επιλογής του. Το γεγονός αυτό δημιουργούσε μεγάλα γραφειοκρατικά εμπόδια στην είσοδο ιδιωτών διερμηνέων σε καταστήματα κράτησης υποδίκων. Μένει να φανεί, αν αυτά θα εξαλειφθούν με τις νέες διατάξεις.

Επιπλέον, εξακολουθούν να λείπουν αξιόπιστοι μηχανισμοί πιστοποίησης προσόντων για τους διερμηνείς, με αποτέλεσμα οι παρεχόμενες υπηρεσίες να είναι συχνά χαμηλής ποιότητας⁶⁰. Ο εντοπισμός διερμηνέων για γλώσσες οι οποίες χαρακτηρίζονται ως «σπάνιες», οι οποίες ωστόσο μπορεί να αφορούν σημαντικό αριθμό κατηγορουμένων, είναι δύσκολος. Έτσι, γίνεται συχνά προσφυγή στη δυνατότητα που παρέχεται από το νόμο για διορισμό διερμηνέα του διερμηνέα – με όλα τα προβλήματα «χαλασμένου τηλεφώνου» που μπορεί να συνεπάγεται μια τέτοια λύση.

Εύρεση υπηρεσιών διερμηνείας:

Συστάσεις

Ζητήστε μια υπηρεσία διερμηνείας από την αστυνομία

- Εξηγήστε στην αστυνομική αρχή ότι απαιτείται υπηρεσία διερμηνείας και εάν αρνηθεί να παράσχει πρόσβαση στην υπηρεσία, εναπόκειται σε αυτούς να δικαιολογήσουν την απόφασή τους και να φροντίσουν να τηρήσετε έγγραφο αρχείο της εξήγησής τους.
- Υπάρχει ανώτερο αστυνομικό όργανο/εισαγγελέας στον οποίο μπορείτε να υποβάλετε το αίτημα για διερμηνεία;
- Εάν δεν υπάρχει διαθέσιμος διερμηνέας, καταγράψτε σε όλες τις πράξεις διερεύνησης / ανάκρισης ότι ο ύποπτος δεν έχει λάβει διερμηνεία και δεν είναι σε θέση να συμμετάσχει.

Διαπιστώστε την ικανότητα του διερμηνέα

- Ρωτήστε την αστυνομία / διερμηνέα για τα προσόντα και την εμπειρία (επαγγελματικά προσόντα και συμμετοχές, διάρκεια της εμπειρίας κ.λπ.).
- Ελέγξτε εάν ο διερμηνέας μιλάει την ίδια γλώσσα (και διάλεκτο, κατά περίπτωση) με εκείνη που απαιτεί ο πελάτης σας ή κάτι παρόμοιο με αυτή.

⁵⁷ Άρθρο 233 (2), (3) ΚΠΔ.

⁵⁸ Άρθρο 234 ΚΠΔ.

⁵⁹ Άρθρο 233 (4) ΚΠΔ.

⁶⁰ Σύμφωνα με την ΥΑ 67299 (ΦΕΚ Β' 2711/10.10.2014) στην οποία καθορίζονται μέχρι στιγμής τα προσόντα του διερμηνέα, για την συμπερίληψη στον σχετικό πίνακα αρκεί απολυτήριο Ελληνικού Λυκείου ή ξένου Λυκείου ή αντίστοιχου ξένου σχολείου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και πιστοποιητικό επαρκούς γνώσης της ελληνικής γλώσσας, αν οι ενδιαφερόμενοι είναι αλλοδαποί.

- Ελέγξτε ποιες είναι οι γλώσσες «Α», «Β» και «Γ» του διερμηνέα. Πολλοί διερμηνείς χρησιμοποιούν αυτό το σύστημα για να προσδιορίσουν τις γλώσσες στις οποίες έχουν καλύτερες γνώσεις (το Α είναι το ισχυρότερο, το Γ το λιγότερο). Θέστε στον διερμηνέα μια ερώτηση. Αν δε γνωρίζει για τι πράγμα μιλάτε, σημειώστε το.
- Ζητήστε από την αστυνομία να εξηγήσει τη βάση πάνω στην οποία επέλεξε αυτόν τον διερμηνέα (π.χ. ευχέρεια στη γλώσσα, μέλος της τοπικής κοινότητας του εκπατρισμένων, χρήση σε παλαιότερες περιπτώσεις κλπ.)

Προετοιμάστε τον πελάτη

- Ενημερώστε του ότι υπάρχει ένα πλεονέκτημα στο να μην πηγαίνει πολύ γρήγορα και να κάνει παύσεις μεταξύ των προτάσεων για να επιτρέψει στον διερμηνέα να ερμηνεύσει κάθε πρόταση. Αυτό θα βοηθήσει στη μείωση της πιθανότητας σφάλματος.
- Αυτό φυσικά δεν πρέπει να συγχέεται καθόλου με τις συμβουλές σας στον πελάτη σχετικά με το τι ερωτήσεις πρέπει ή δεν πρέπει να απαντήσουν.

Βεβαιωθείτε ότι τηρούνται αρχεία με λεπτομέρειες σχετικά με τον διερμηνέα

- Κρατήστε δικές σας σημειώσεις από τις πληροφορίες που αποκτάτε.
- Ζητήστε από τον διερμηνέα να τον υπογράψει και να παράσχει αντίγραφα των διαπιστευτηρίων του.
- Ζητήστε να καταχωρηθούν οι πληροφορίες στο πρωτόκολλο/ αρχείο κράτησης της αστυνομίας (αν δεν υπάρχει κάτι τέτοιο, ζητήστε να σημειωθεί στην αρχή της ανάκρισης).
- Ρωτήστε αν μπορείτε να καταγράψετε την ανάκριση σε μια φορητή συσκευή.
- Αν αυτό δεν επιτρέπεται, ζητήστε η άρνηση να σημειωθεί στο αρχείο ανάκρισης.
- Κρατείστε τις δικές σας σημειώσεις για θέματα που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της ανάκρισης.
- Ζητήστε να προστεθεί ένα αντίγραφο αυτής της σημείωσης στον φάκελο, αν αυτό είναι δυνατό.

Μέρος 2 - Πριν η δικαστική αρχή αποφασίσει σχετικά με την προσωρινή κράτηση

Το παρόν Μέρος 2 του εγχειριδίου επιδιώκει να αντιμετωπίσει το ρόλο του δικηγόρου στη δικαστική φάση της διαδικασίας λήψης απόφασης σχετικά με την προσωρινή κράτηση, είτε για να αντισταθεί σε αίτημα για προσωρινή κράτηση είτε για να αμφισβητήσει την απόφαση προσωρινής κράτησης (π.χ. αναθεώρηση της απόφασης προσωρινής κράτησης).

Μια πρώτη ακρόαση που θα αξιολογεί την εγκυρότητα της σύλληψης και θα αποφασίζει, εάν οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι θα κρατηθούν σε προσωρινή κράτηση ως προκαταρκτικό ζήτημα, θα πρέπει να πραγματοποιηθεί όσο το δυνατόν πιο γρήγορα μετά τη σύλληψη. Μια έγκαιρη αρχική ακρόαση (Τμήμα 1) είναι σημαντική για μια σειρά βασισμένων σε ανθρώπινα δικαιώματα λόγων (π.χ. η ευπάθεια των προσφάτως συλληφθέντων ατόμων σε κακομεταχείριση). Ωστόσο, η ταχύτητα με την οποία πρέπει να διεξάγεται αυτή η αρχική ακρόαση συχνά καθιστά δύσκολο για τους κατηγορούμενους να απολαμβάνουν πλήρως τα δικονομικά δικαιώματα που θα διασφαλίσουν ότι

μια απόφαση να κρατηθεί ή να αφεθεί ελεύθερος ένας ύποπτος προδικαστικά είναι αποτελεσματική και νόμιμη (π.χ. η δυνατότητα να εξετάσει τα αποδεικτικά στοιχεία και να συμβουλευτεί έναν δικηγόρο).

Λαμβάνοντας υπόψη τις μακροπρόθεσμες συνέπειες των αρχικών αποφάσεων για κράτηση, θα μπορούσε να απαιτηθεί να διεξαχθεί ακρόαση ουσιαστικής κράτησης (Τμήμα 2) λίγο μετά την αρχική ακρόαση, σε νέα βάση, για να αξιολογηθεί η νομιμότητα της κράτησης αφού ο ύποπτος είχε χρόνο να βρει πρόσβαση σε δικηγόρο, να εξετάσει τα αποδεικτικά στοιχεία και να αποκτήσει διερμηνεία και μετάφραση όπου είναι απαραίτητο.

Και στις δύο περιπτώσεις ο δικηγόρος θα έχει έναν κρίσιμο ρόλο.

1. Δικαίωμα εκπροσώπησης από δικηγόρο

Όταν ένα πρόσωπο κρατείται πριν από τη δίκη, η ικανότητά του να συμμετέχει στην προετοιμασία της υπεράσπισής του μειώνεται δραματικά. Ο ρόλος του δικηγόρου είναι ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση των επιχειρημάτων της εισαγγελικής αρχής για την προσωρινή κράτηση και/ή για την προετοιμασία για την αποτελεσματική αμφισβήτηση μιας απόφασης προσωρινής κράτησης. Οι κατηγορούμενοι δεν πρέπει να εμφανίζονται ως μη εκπροσωπούμενοι στις ακροάσεις προδικαστικής κράτησης, εκτός εάν έχουν συγκεκριμένα, εν γνώσει και έξυπνα παραιτηθεί από το δικαίωμα σε δικηγόρο.

Εάν έχει υπάρξει κάποια πρακτική αμφισβήτηση για το διορισμό δικηγόρου ή εάν ένας δικηγόρος έχει επιλέξει να μην εμφανιστεί σε ακρόαση προσωρινής κράτησης χωρίς τη συγκατάθεση του κατηγορούμενου, η προσωρινή κράτηση θα πρέπει να περιορίζεται αυστηρά σε ένα χρονικό διάστημα κατά το οποίο μπορεί να διοριστεί ή να παρίσταται δικηγόρος, με την εκ νέου διεξαγωγή ακρόασης το συντομότερο δυνατό μετά από αυτό το διορισμό. Πρέπει να παρέχεται στους δικηγόρους αρκετός χρόνος για να συμβουλευθούν το υλικό της υπόθεσης και με τους κατηγορούμενους πριν από οποιαδήποτε ακρόαση.

Το 2016, η Fair Trials δημοσίευσε την έκθεση με τίτλο *A Measure of Last Resort? The practice of pre-trial detention decision-making in the EU* (Η έσχατη λύση; Η πρακτική της προσωρινής κράτησης στην ΕΕ). Η έκθεση υπογράμμισε συστημικές αδυναμίες που οδηγούσαν στην αδικαιολόγητη και υπερβολική χρήση της προσωρινής κράτησης.⁶¹ Ειδικότερα, η έρευνα που εντοπίστηκε σε διάφορες δικαιοδοσίες καθιέρωσε διαδικαστική προκατάληψη από τα δικαστήρια προς τη δίωξη, εν μέρει εξαιτίας του ανεπαρκούς χρόνου και των πόρων που διατέθηκαν για τις ακροάσεις προσωρινής κράτησης. Αυτό μπορεί να κάνει τους δικηγόρους να είναι λιγότερο πρόθυμοι να αφιερώσουν χρόνο και προσπάθεια στο στάδιο της προδικαστικής διαδικασίας παρά την επίδραση στην ελευθερία του πελάτη τους και την τελική έκβαση της υπόθεσης.

Εκπροσώπηση από δικηγόρο Πρακτικές Συστάσεις

- Ενημερώστε το δικαστήριο, εάν δεν είχατε αρκετό χρόνο να εξετάσετε και να διατυπώσετε σχόλια σχετικά με τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία πριν από τη λήψη απόφασης για προσωρινή κράτηση.

⁶¹ Fair Trials, Μάιος 2016, *"A measure of Last Resort? The practice of pre-trial detention decision-making in the EU"*, στη διεύθυνση: <https://www.fairtrials.org/wp-content/uploads/A-Measure-of-Last-Resort-Full-Version.pdf>.

- Ζητείστε αναβολή της υπόθεσης, έτσι ώστε να προετοιμάζετε την υπεράσπιση του υπόπτου.
- Υποστηρίξτε ότι το δικαστήριο δεν πρέπει να στηρίζεται σε κανένα στοιχείο που δεν έχει εξεταστεί επαρκώς από την υπεράσπιση.
- Επιμείνετε ότι οι δικαστές θα πρέπει να υποχρεούνται να κάνουν αναφορά τόσο στα επιχειρήματα της δίωξης όσο και της υπεράσπισης (εφόσον εκτελούνται από κάθε πλευρά).

2. Άμυνα κατά της απόφασης για προσωρινή κράτηση

Η προσωρινή κράτηση αποτελεί ένα μέτρο έσχατης λύσης. Ο καλύτερος τρόπος για να διασφαλιστεί ότι η προσωρινή κράτηση χρησιμοποιείται ως ένα μέτρο έσχατης λύσης είναι να απαιτείται από τους δικαστές να δηλώνουν δημοσίως στις αποφάσεις τους γιατί όλες οι διαθέσιμες εναλλακτικές λύσεις δεν επαρκούν για να εξασφαλίσουν ότι ο κατηγορούμενος θα εμφανιστεί στο δικαστήριο και θα απέχει από περαιτέρω αδικήματα ή παρέμβαση στην έρευνα.

1. Ευρωπαϊκά πρότυπα

Σύμφωνα με το ΕΔΔΑ, το δικαστήριο που επιβάλλει την απόφαση προσωρινής κράτησης πρέπει επίσης να έχει την εξουσία να αφήνει ελεύθερο τον ύποπτο⁶² και πρέπει να είναι ένα όργανο ανεξάρτητο από το εκτελεστικό και από αμφοτέρους τους διαδίκους.⁶³ Η ακρόαση για την κράτηση πρέπει να είναι προφορική και κατ' αντιμωλία ακρόαση, στην οποία πρέπει να δοθεί η ευκαιρία στην υπεράσπιση να συμμετάσχει αποτελεσματικά.⁶⁴

Το ΕΔΔΑ έχει επανειλημμένα τονίσει την υπόθεση υπέρ του να αφεθεί ο ύποπτος ελεύθερος⁶⁵ και έχει διευκρινίσει ότι το Κράτος φέρει το βάρος της απόδειξης για να δείξει ότι μια λιγότερο παρεμβατική εναλλακτική λύση στην κράτηση δε θα εξυπηρετούσε τον αντίστοιχο σκοπό.⁶⁶ Η απόφαση κράτησης πρέπει να είναι επαρκώς αιτιολογημένη και δεν πρέπει να χρησιμοποιεί "στερεότυπες"⁶⁷ μορφές λέξεων.⁶⁸ Τα επιχειρήματα υπέρ και κατά της προσωρινής κράτησης δεν πρέπει να είναι "γενικά και αφηρημένα".⁶⁹ Το δικαστήριο πρέπει να ασχοληθεί με τους λόγους της προσωρινής κράτησης και την απόρριψη της αίτησης να αφεθεί ο ύποπτος ελεύθερος.⁷⁰

Το ΕΔΔΑ έχει επίσης υπογραμμίσει τους νόμιμους λόγους για την απόφαση προσωρινής κράτησης, που είναι: (1) ο κίνδυνος να μην εμφανιστεί ο ύποπτος στη δίκη, (2) ο κίνδυνος ότι ο ύποπτος θα

⁶² *Singh κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Αριθ. Προσφ. 23389/94 (Απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 1996), παράγραφος 65.

⁶³ *Neumeister κατά Αυστρίας*, Αριθ. Προσφ. 1936/63 (Απόφαση της 27ης Ιουνίου 1968), παράγραφος 24.

⁶⁴ *Göç κατά Τουρκίας* Αριθ. Προσφ. 36590/97 (Απόφαση της 11ης Ιουλίου 2002), παράγραφος 62.

⁶⁵ *Michalko κατά Σλοβακίας*, Αριθ. Προσφ. 35377/05, (Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2010), παράγραφος 145.

⁶⁶ *Ilijkov κατά Βουλγαρίας*, Αριθ. Προσφ. 33977/96 (Απόφαση της 26ης Ιουλίου 2001), παράγραφος 85.

⁶⁷ *Yagci and Sargin κατά Τουρκίας*, Αριθ. Προσφ. 16419/90 και 16426/90 (Απόφαση της 8ης Ιουνίου 1995), παράγραφος 52.

⁶⁸ *Smirnova κατά Ρωσίας*, Αριθ. Προσφ. 46133/99 και 48183/99 (Απόφαση της 24ης Ιουλίου 2003), παράγραφος 59.

⁶⁹ *Smirnova κατά Ρωσίας*, Αριθ. Προσφ. 46133/99 και 48183/99 (Απόφαση της 24ης Ιουλίου 2003), παράγραφος 63.

⁷⁰ *Buzadj κατά Μολδαβίας*, Αριθ. Προσφ. 23755/07, (Απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2014), παράγραφος 3.

καταστρέψει αποδεικτικά στοιχεία ή θα εκφοβίσει μάρτυρες,⁷¹⁽³⁾ ο κίνδυνος ότι ο ύποπτος θα διαπράξει περαιτέρω αδικήματα,⁷²⁽⁴⁾ ο κίνδυνος ότι το να αφεθεί ελεύθερος θα προκαλέσει δημόσια αναταραχή,⁷³ ή (5) η ανάγκη να προστατευθεί η ασφάλεια του υπό έρευνα ατόμου σε εξαιρετικές περιπτώσεις.⁷⁴ Απλώς το γεγονός ότι υποτίθεται ότι διέπραξε ένα αδίκημα δεν αποτελεί επαρκή λόγο για την απόφαση προσωρινής κράτησης, ανεξάρτητα από το πόσο σοβαρό είναι το αδίκημα και η ισχύς των αποδεικτικών στοιχείων κατά του ύποπτου.⁷⁵ Η προσωρινή κράτηση που βασίζεται στην "ανάγκη διατήρησης της δημόσιας τάξης από τη διατάραξη που προκαλείται από το αδίκημα"⁷⁶ μπορεί να είναι νόμιμη μόνο εάν η δημόσια τάξη παραμένει όντως υπό απειλή. Η προσωρινή κράτηση δεν μπορεί να επεκταθεί απλώς επειδή ο δικαστής αναμένει ποινή στερητική της ελευθερίας σε δίκη.⁷⁷

Όσον αφορά τον κίνδυνο φυγής, το ΕΔΔΑ διευκρίνισε ότι ούτε η έλλειψη σταθερής κατοικίας⁷⁸ ούτε ο κίνδυνος αντιμετώπισης μακροχρόνιας φυλάκισης⁷⁹ εάν καταδικαστεί, μπορεί να δικαιολογήσει την απόφαση προσωρινής κράτησης. Ο κίνδυνος διάπραξης νέων αδικημάτων μπορεί μόνο να δικαιολογήσει την προσωρινή κράτηση, εάν υπάρχουν πραγματικά αποδεικτικά στοιχεία διαθέσιμα για τον συγκεκριμένο κίνδυνο διάπραξης νέων αδικημάτων.⁸⁰ Απλώς η έλλειψη εργασίας ή οικογενειακών δεσμών θα ήταν ανεπαρκής.⁸¹

Εκτός από τους περιορισμούς για νόμιμους λόγους, το ΕΔΔΑ έχει επίσης κρίνει ότι ένα πρόσωπο μπορεί να κρατηθεί προκειμένου να διασφαλιστεί η εμφάνισή του ενώπιον της αρμόδιας αρχής όταν υπάρχουν εύλογες υπόνοιες ότι διέπραξε κάποιο αδίκημα⁸². Η διατήρηση της εύλογης υπόνοιας ότι ο συλληφθείς έχει διαπράξει κάποιο αδίκημα αποτελεί προϋπόθεση για τη νομιμότητα της συνεχιζόμενης κράτησής του. Συνεπώς, ακόμα και αν υπάρχει εύλογη υπόνοια κατά τη στιγμή της σύλληψης και της αρχικής κράτησης, σε περιπτώσεις παρατεταμένης κράτησης πρέπει επίσης να αποδεικνύεται ότι η υπόνοια διατηρήθηκε και ήταν εύλογη καθ' όλη τη διάρκεια της κράτησης.⁸³

Οι δικηγόροι διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην εξακρίβωση ότι η αίτηση για προσωρινή κράτηση βασίζεται σε αξιόπιστα αποδεικτικά στοιχεία και, εάν όχι, στην αμφισβήτηση των λόγων για τους οποίους ζητείται η προσωρινή κράτηση.

2. Εθνικό πλαίσιο

Προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβληθεί, όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου για κακούργημα ή σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις, για το πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή, εφόσον προκύπτει σκοπός φυγής. Η επιβολή της στοχεύει να αποτρέψει τον κίνδυνο τέλεσης νέων εγκλημάτων και να εξασφαλίσει την φυσική παρουσία του κατηγορουμένου στην ανάκριση ή στο δικαστήριο, καθώς και να διασφαλίσει ότι θα

⁷¹ Αυτόθι.

⁷² *Muller κατά Γαλλίας*, Αίτ. 21802/93, (Απόφαση της 17ης Μαρτίου 1997), παράγραφος 44.

⁷³ *I.A. κατά Γαλλίας*, Αίτ. 28213/95 (Απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 1988), παράγραφος 104.

⁷⁴ Αυτόθι, παράγραφος 108.

⁷⁵ *Tomasí κατά Γαλλίας*, Αριθ. Προσφ. 12850/87 (Απόφαση της 27ης Αυγούστου 1992), παράγραφος 102.

⁷⁶ *I.A. κατά Γαλλίας*, Αριθ. Προσφ. 28213/95 (Απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 1988), παράγραφος 104.

⁷⁷ *Michalko κατά Σλοβακίας*, Αριθ. Προσφ. 35377/05, (Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2010), παράγραφος 149.

⁷⁸ *Sulaoja κατά Εσθονίας*, Αριθ. Προσφ. 55939/00 (Απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2005), παράγραφος 64.

⁷⁹ *Tomasí κατά Γαλλίας*, Αριθ. Προσφ. 12850/87 (Απόφαση της 27ης Αυγούστου 1992), παράγραφος 87.

⁸⁰ *Matznetter κατά Αυστρίας*, Αριθ. Προσφ. 2178/64 (Απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 1969), σύμφωνη γνώμη του Δικαστή Balladore Pallieri, παράγραφος 1.

⁸¹ *Sulaoja κατά Εσθονίας*, Αριθ. Προσφ. 55939/00 (Απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2005), παράγραφος 64.

⁸² *Rasul Jafarov κατά Αζερμπαϊτζάν*, Αριθ. Προσφ. 69981/14 (Απόφαση της 17ης Μαρτίου 2016), παράγραφος 114.

⁸³ Αυτόθι, παράγραφος 119.

υποβληθεί στην εκτέλεση της απόφασης. Το ένταλμα της προσωρινής κράτησης οφείλει να αιτιολογεί ειδικά και εμπειριστατωμένα, γιατί αυτή αποτελεί αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη των παραπάνω στόχων καθώς και γιατί δεν επαρκεί για τον σκοπό αυτόν η επιβολή περιοριστικών όρων ή κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση⁸⁴.

Ειδικότερα, κίνδυνος φυγής στοιχειοθετείται, αν ο κατηγορούμενος και δεν έχει γνωστή διαμονή στην χώρα ή έχει κάνει προπαρασκευαστικές ενέργειες για να διευκολύνει την φυγή του ή κατά το παρελθόν υπήρξε φυγόποινος ή φυγόδικος ή κρίθηκε ένοχος για απόδραση κρατουμένου ή παραβίαση περιορισμών διαμονής και από την συνδρομή των ανωτέρω στοιχείων προκύπτει σκοπός φυγής του. Ο κίνδυνος διάπραξης νέων αδικημάτων πρέπει να προκύπτει από προηγούμενες αμετάκλητες καταδίκες του κατηγορουμένου για ομοειδείς αξιόποινες πράξεις. Αν η πράξη η οποία του αποδίδεται απειλείται στον νόμο με ισόβια κάθειρξη ή πρόσκαιρη κάθειρξη με ανώτατο όριο τα δέκα πέντε έτη ή αν το έγκλημα τελέστηκε κατ' εξακολούθηση ή στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης ή υπάρχει μεγάλος αριθμός παθόντων από αυτό, μπορεί να κριθεί αιτιολογημένα ότι ο κίνδυνος διάπραξης νέων αδικημάτων προκύπτει με βάση τα συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης. Μόνο η κατά νόμο βαρύτητα της πράξης δεν αρκεί για την επιβολή προσωρινής κράτησης⁸⁵.

Προσωρινή κράτηση μπορεί επίσης να επιβληθεί στον κατηγορούμενο για κακούργημα ή πλημμέλημα σε αντικατάσταση των περιοριστικών όρων που του είχαν επιβληθεί αρχικά και τους οποίους παραβίασε⁸⁶.

Ανήλικος κατηγορούμενος μπορεί να τεθεί σε προσωρινή κράτηση μόνον εφόσον έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας του και κατηγορείται για πράξη που αν την τελούσε ενήλικος θα ήταν κακούργημα και εμπεριέχει στοιχεία βίας ή στρέφεται κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας⁸⁷. Η παραβίαση των περιοριστικών όρων που έχουν επιβληθεί στον ανήλικο δεν επιτρέπεται να οδηγήσει από μόνη της σε προσωρινή κράτηση. Το ένταλμα προσωρινής κράτησης του ανηλίκου πρέπει να περιέχει ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία από την οποία να προκύπτει γιατί τα αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα δεν κρίνονται στη συγκεκριμένη περίπτωση επαρκή, λαμβανομένων κατά περίπτωση υπόψη των ιδιαίτερων συνθηκών τέλεσης της πράξης και της προσωπικότητάς του⁸⁸.

Ο ανακριτής αποφασίζει για την επιβολή προσωρινής κράτησης αμέσως μετά την απολογία του κατηγορουμένου. Ο κατηγορούμενος για κακούργημα απολογείται υποχρεωτικά με συνήγορο. Αν δεν έχει δικηγόρο του διορίζεται αυτεπαγγέλτως από τον ανακριτή. Όσον αφορά στο πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή, συνήγορος διορίζεται από το δικαστήριο μόνο αν το ζητήσει ο κατηγορούμενος⁸⁹. Κατά τη διάρκεια της απολογίας του δεν διακόπτεται, εκτός αν ξεφεύγει απ' το θέμα, ενώ ο ανακριτής μπορεί να του απευθύνει ερωτήσεις αφού τελειώσει, τις οποίες έχει δικαίωμα να αρνηθεί να απαντήσει⁹⁰. Επίσης, έχει δικαίωμα να παραδώσει την απολογία του γραπτή. Σε αυτήν την περίπτωση ο ανακριτής του απευθύνει τις απαραίτητες ερωτήσεις για να αποσαφηνιστεί το περιεχόμενο της έγγραφης απολογίας. Οι ερωτήσεις πρέπει να αναγράφονται ρητά στην έκθεση της απολογίας⁹¹.

Μετά το πέρας της απολογίας ο ανακριτής αποφασίζει κατά σειρά: (α) αν θα αφήσει τον κατηγορούμενο ελεύθερο, (β) αν θα εκδώσει διάταξη επιβολής περιοριστικών όρων, (γ) αν θα

⁸⁴ Άρθρο 282, 286 ΚΠΔ.

⁸⁵ Άρθρο 286 παρ. 1 ΚΠΔ.

⁸⁶ Άρθρα 286 παρ. 3, 296 ΚΠΔ.

⁸⁷ Άρθρο 287 ΚΠΔ, 127 ΠΚ.

⁸⁸ Άρθρο 287 ΚΠΔ.

⁸⁹ Άρθρο 99 παρ. 3

⁹⁰ Άρθρα 273 παρ. 2, 3, 223 παρ. 2, 3, 5 ΚΠΔ.

⁹¹ Άρθρο 273 παρ. 2 ΚΠΔ.

εκδώσει διάταξη επιβολής κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση (εφόσον πληρούνται οι όροι του άρθρου 284 ΚΠΔ και έχει υποβληθεί το σχετικό αίτημα) ή (δ) αν θα εκδώσει ειδικά και εμπεριστατωμένα αιτιολογημένο ένταλμα προσωρινής κράτησης. Σε κάθε περίπτωση οφείλει προηγουμένως να λάβει την γραπτή σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα, ο οποίος θα έχει επίσης προηγουμένως ακούσει τον κατηγορούμενο και τον συνήγορό του. Η τυχόν διαφωνία μεταξύ ανακριτή και εισαγγελέα επιλύεται από το δικαστικό συμβούλιο⁹²

Ο κατηγορούμενος μπορεί να προσφύγει κατά του εντάλματος για την προσωρινή κράτηση στο συμβούλιο, εκτός εάν το ένταλμα εκδόθηκε μετά από βούλευμα δικαστικού συμβουλίου που έκρινε σε σχετική διαφωνία του ανακριτή και του εισαγγελέα. Η προσφυγή δεν έχει ανασταλτική δύναμη. Το συμβούλιο αποφασίζει αμετάκλητα και μπορεί να άρει την προσωρινή κράτηση ή να την αντικαταστήσει με τους περιοριστικούς όρους που επιβάλλονται κατά την κρίση του.

Αν στη διάρκεια της ανάκρισης προκύψει ότι δεν υπάρχει πλέον ο λόγος για τον οποίο διατάχθηκε η προσωρινή κράτηση, ο ανακριτής οφείλει να την άρει αυτεπαγγέλτως ή μετά από πρόταση του εισαγγελέα ή να υποβάλει στο συμβούλιο αίτηση για την άρση της. Μπορεί επίσης, να αντικαταστήσει την προσωρινή κράτηση με περιοριστικούς όρους⁹³. Αίτηση για άρση της προσωρινής κράτησης ή για αντικατάσταση της με περιοριστικούς όρους μπορεί να υποβάλει και ο ίδιος ο κατηγορούμενος στον ανακριτή. Αν η αίτηση του δεν γίνει δεκτή μπορεί να προσφύγει εναντίον της διάταξης του ανακριτή στο συμβούλιο⁹⁴. Αν η προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου συνεχίστηκε και μετά την παραπομπή του σε δίκη, το αρμόδιο συμβούλιο οποτεδήποτε ή το δικαστήριο κατά τη διάρκεια της εκδίκασης της υπόθεσης ή σε περίπτωση που θα αναβληθεί για οποιονδήποτε λόγο η εκδίκαση, μπορεί ύστερα από αίτηση του κατηγορουμένου, του εισαγγελέα ή αυτεπαγγέλτως να άρει την προσωρινή κράτηση ή να την αντικαταστήσει με περιοριστικούς όρους⁹⁵. Δεν υπάρχει περιορισμός στον αριθμό των αιτημάτων για άρση ή αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης που μπορούν να υποβληθούν.

3. Πρακτικά εμπόδια και συστάσεις

Υπό το προηγούμενο νομικό πλαίσιο, το οποίο δεν προέβλεπε ρητά τη σειρά εξέτασης του νέου άρθρου 288 ΚΠΔ, είχε παρατηρηθεί η πρακτική στα κακουργήματα να εξετάζεται πρώτα, αν υπάρχει η δυνατότητα επιβολής προσωρινής κράτησης και στη συνέχεια να επιβάλλονται περιοριστικοί όροι. Έτσι, πληττόταν ο χαρακτήρας της προσωρινής κράτησης ως *ultimum refugium*.

Ένα άλλο ζήτημα είναι η αυτόματη επιβολή προσωρινής κράτησης όταν ο κατηγορούμενος δεν έχει γνωστή διαμονή στη χώρα. Το πρόβλημα αυτό έχει λάβει αξιοσημείωτες διαστάσεις δεδομένων των μεταναστευτικών ροών προς τη χώρα μας, οδηγώντας σε δυσανάλογα υψηλό αριθμό αλλοδαπών υποδίκων⁹⁶. Μένει να φανεί, αν ο σκοπός φυγής που απαιτείται να στοιχειοθετείται σύμφωνα με το άρθρο 286 παρ. 1 ΚΠΔ θα ερμηνευτεί κατά τρόπο που να αποκλείει την επιβολή προσωρινής κράτησης με αυτόματο τρόπο στις περιπτώσεις έλλειψης γνωστής διαμονής.

Τέλος, έρευνες⁹⁷ έχουν δείξει ότι η κριτήρια όπως η «φύση» ή η «ηθική απαξία» της αποδιδόμενης πράξης βαρύνουν στην κρίση ορισμένων δικαστών κατά τρόπο προβληματικό για το τεκμήριο της

⁹² Άρθρο 288 ΚΠΔ.

⁹³ Άρθρο 291 παρ. 1, 3 ΚΠΔ.

⁹⁴ Άρθρο 291 παρ. 2 ΚΠΔ.

⁹⁵ Άρθρο 294 παρ. 1 ΚΠΔ.

⁹⁶ Βλ. Γενικό στατιστικό πίνακα κρατουμένων – ποινών Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: <http://www.ministryofjustice.gr/site/el/%CE%A3%CE%A9%CE%A6%PO%CE%9D%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3%CE%A5%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%9C%CE%91/%CE%A3%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD.aspx>.

⁹⁷ *Ibid.* 28.

αθωότητας, ενώ ρόλο φαίνεται να παίζουν κάποιες φορές και κοινωνικές προκαταλήψεις απέναντι σε ομάδες όπως οι Ρομά και τα άτομα που πάσχουν από εξάρτηση από τοξικές ουσίες.

Άμυνα κατά της απόφασης για προσωρινή κράτηση: Πρακτικές Συστάσεις

- Οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων θα πρέπει να υποχρεούνται να αναφέρουν τόσο τα ποινικά όσο και τα υπερασπιστικά επιχειρήματα για την καλύτερη προστασία της ισότητας των όπλων.
- Η αιτιολογία πρέπει επίσης να αναφέρει τα συγκεκριμένα περιστατικά κάθε υπόθεσης (πέρα από τη φύση του ίδιου του ισχυρισμού), δείχνοντας τους λόγους για τους οποίους οι γενικοί λόγοι είναι σχετικοί σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση. Αυτό θα απαγόρευε για παράδειγμα, τη διαπίστωση κινδύνου επαναδιάπραξης αδικήματος που βασίζεται αποκλειστικά στη φύση του αδικήματος και όχι στην αξιολόγηση του ατόμου.
- Αμφισβητείστε την προσωρινή κράτηση, παρέχοντας έγγραφα σχετικά με την κατάσταση απασχόλησης / την οικονομική κατάσταση / την κατάσταση της υγείας / την οικογενειακή κατάσταση/ την κατάσταση στέγασης / μετανάστευσης κλπ. του πελάτη σας.

2.1. Πρόσβαση στον φάκελο της υπόθεσης

Εκτός από τις πληροφορίες σχετικά με τις κατηγορίες, οι δικηγόροι θα χρειαστούν πρόσβαση στον φάκελο όσο το δυνατόν γρηγορότερα, προκειμένου να εξετάσουν τα ενοχοποιητικά στοιχεία που υπάρχουν σε αυτόν και να αρχίσουν να αναπτύσσουν την υπερασπτική στρατηγική. Αυτό είναι σημαντικό όσον αφορά την αμφισβήτηση της προσωρινής κράτησης, για παράδειγμα, για να αποδειχθεί ότι η προσωρινή κράτηση δε δικαιολογείται επειδή έχουν ήδη συγκεντρωθεί τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία από τους συγκατηγορούμενους ή τους μάρτυρες και ότι δεν υπάρχει πλέον η δυνατότητα για τον πελάτη να το παραβιάσει ή γενικότερα να αμφισβητήσει την ύπαρξη εύλογης υποψίας ότι το άτομο διέπραξε το αδίκημα για να δικαιολογήσει την ανάγκη προσωρινής κράτησης.

Ο δικηγόρος θα πρέπει να λάβει μέτρα για την πρόσβαση στο φάκελο της υπόθεσης προκειμένου να προετοιμάσει μια υπεράσπιση. Ανάλογα με το επίπεδο πρόσβασης, ο φάκελος της υπόθεσης θα περιλαμβάνει συνήθως τουλάχιστον τους λόγους και τις περιστάσεις της σύλληψης, μερικές φορές και το ποινικό μητρώο του προσώπου. Στο πλαίσιο της προσωρινής κράτησης, η προηγούμενη πρόσβαση στον φάκελο της υπόθεσης είναι σημαντική, καθώς όχι μόνο συμβάλλει στην αμφισβήτηση της νομιμότητας της σύλληψης, αλλά μπορεί επίσης να παρέχει επιχειρήματα στον δικηγόρο για να υποστηρίξει την έλλειψη ύπαρξης λόγων για διαταγή ή διατήρηση της προσωρινής κράτησης.

1. Ευρωπαϊκά πρότυπα

Το Ευρωπαϊκό δίκαιο προβλέπει ότι τα έγγραφα που είναι "ουσιαστικά" για την αποτελεσματική αμφισβήτηση της νομιμότητας της σύλληψης ή της κράτησης πρέπει να τίθενται στη διάθεση του υπόπτου / κατηγορουμένου και του δικηγόρου. Αυτό περιλαμβάνει, κατά περίπτωση, φωτογραφίες, ηχογραφήσεις και βιντεοεγγραφές. Το Ευρωπαϊκό δίκαιο ορίζει επίσης ότι τα έγγραφα πρέπει να είναι διαθέσιμα το αργότερο πριν μια αρμόδια δικαστική αρχή αποφασίσει σχετικά με τη νομιμότητα της κράτησης ή της σύλληψης.

Το Άρθρο 7 (1) της Οδηγίας Ενημέρωσης ορίζει ότι, σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας κατά την οποία ένα πρόσωπο συλλαμβάνεται ή κρατείται, τα Κράτη Μέλη υποχρεούνται να "εξασφαλίσουν ότι τα σχετικά με τη συγκεκριμένη υπόθεση έγγραφα που βρίσκονται στην κατοχή των αρμόδιων αρχών, τα οποία είναι *απαραίτητα για την αποτελεσματική αμφισβήτηση*, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, της νομιμότητας της σύλληψης ή της κράτησης, είναι διαθέσιμα στους συλληφθέντες ή στους δικηγόρους τους". **Στην Αιτιολογική Σκέψη 30** εξηγείται περαιτέρω ότι "έγγραφα και κατά περίπτωση, φωτογραφίες, ηχογραφήσεις και βιντεοεγγραφές, τα οποία είναι απαραίτητα για την αποτελεσματική αμφισβήτηση της νομιμότητας της σύλληψης ή της κράτησης των υπόπτων ή των κατηγορουμένων σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, πρέπει να είναι στη διάθεση των υπόπτων ή των κατηγορουμένων ή των δικηγόρων τους το αργότερο πριν κληθεί μια αρμόδια δικαστική αρχή να αποφασίσει σχετικά με την νομιμότητα της σύλληψης ή της κράτησης σύμφωνα με το Άρθρο 5(4) του ΕΣΔΑ."

Η διάταξη αυτή γίνεται χωρίς εξαιρέσεις και ως εκ τούτου, θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι οι κατηγορούμενοι ή οι δικηγόροι τους είναι επί ευλόγου βάσεως εξοπλισμένοι με τις απαραίτητες πληροφορίες για να αμφισβητήσουν τις εισαγγελικές απαιτήσεις για προσωρινή κράτηση.

2. Εθνικό πλαίσιο

Ο κατηγορούμενος ενημερώνεται για το περιεχόμενο του κατηγορητηρίου και των εγγράφων της ανάκρισης από τον ανακριτή, όταν εμφανισθεί ή οδηγηθεί σε αυτόν για να απολογηθεί⁹⁸. Στη συνέχεια μπορεί να λάβει προθεσμία τουλάχιστον 48 ωρών για την απολογία του⁹⁹. Ο κατηγορούμενος ή ο συνήγορός του μπορούν επίσης να μελετήσουν το κατηγορητήριο και τα έγγραφα της ανάκρισης και να λάβουν – με δαπάνη του κατηγορουμένου – αντίγραφά τους¹⁰⁰. Τα ίδια ισχύουν και για κάθε τυχόν συμπληρωματική απολογία¹⁰¹.

Ο κατηγορούμενος που δεν ομιλεί ή δεν κατανοεί επαρκώς την ελληνική γλώσσα έχει δικαίωμα σε γραπτή μετάφραση όλων των ουσιωδών εγγράφων της διαδικασίας¹⁰².

Για τα παραπάνω δικαιώματά τους οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι έχουν δικαίωμα ενημέρωσης σύμφωνα με τα άρθρα 95 και 96 ΚΠΔ.

3. Πρακτικά εμπόδια και συστάσεις

Το ελληνικό νομικό πλαίσιο διασφαλίζει ευρεία πρόσβαση στο φάκελο της δικογραφίας. Τυχόν περιορισμοί του δικαιώματος είναι κατά κανόνα πρόσκαιροι και οφείλονται σε πρακτικούς λόγους (π.χ. ο φάκελος βρίσκεται στον εισαγγελέα). Η δυνατότητα παράτασης πέραν του 48ωρου της προθεσμίας για την απολογία του κατηγορουμένου μετά από αίτηση του, σύμφωνα με το νέο άρθρο 103 παρ. 2 ΚΠΔ, είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ουσία της άσκησης του δικαιώματος πρόσβασης, ιδίως σε περιπτώσεις περίπλοκων υποθέσεων με ογκώδη φάκελο.

Πρόσβαση στο φάκελο: Πρακτικές Συστάσεις

- Επιμείνετε να έχετε πρόσβαση στον φάκελο της υπόθεσης πριν από την πρώτη ανάκριση από την αστυνομία, τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή.
- Βεβαιωθείτε ότι το αίτημά σας καταγράφεται σε οποιοδήποτε αστυνομικό πρωτόκολλο.

⁹⁸ Άρθρο 100 ΚΠΔ.

⁹⁹ Άρθρο 103 ΚΠΔ.

¹⁰⁰ Άρθρο 100 παρ. 1 ΚΠΔ.

¹⁰¹ Άρθρο 100 παρ. 2 ΚΠΔ.

¹⁰² Άρθρο 101 ΚΠΔ.

- Εάν η πρόσβαση δεν είναι αποδεκτή, εξετάστε το ενδεχόμενο να συμβουλευτείτε τον πελάτη σας να παραμείνει σιωπηλός κατά τη διάρκεια της ανάκρισης μέχρι να δοθεί το αρχείο.
- Βεβαιωθείτε ότι καταγράφονται οι λόγοι για την άρνηση πρόσβασης - ίσως μπορέσετε να τους χρησιμοποιήσετε σε μεταγενέστερο στάδιο.
- Εξηγήστε πώς η άρνηση αυτή υπονομεύει την ικανότητά σας να συμβουλευτείτε τον πελάτη με χρήσιμο τρόπο και αναγκάζει τον πελάτη να λαμβάνει αποφάσεις χωρίς επαρκή κατανόηση των πιθανών συνεπειών τους.
- Όπου είναι δύσκολο να αποκτήσετε έντυπα αντίγραφα του φακέλου της υπόθεσης, προσπαθήστε να ζητήσετε να βγάλετε φωτογραφίες με το τηλέφωνό σας.

2.2. Επίκληση εναλλακτικών της προσωρινής κράτησης μέτρων

1. Ευρωπαϊκά πρότυπα

Το ΕΔΔΑ έχει τονίσει ότι η προσωρινή κράτηση πρέπει να επιβληθεί μόνο ως έκτακτο μέτρο. Στην υπόθεση *Ambruszkiewicz κατά Πολωνίας*,¹⁰³ το Δικαστήριο δήλωσε ότι η "κράτηση ενός ατόμου είναι ένα τόσο σοβαρό μέτρο που δικαιολογείται μόνο όταν έχουν εξεταστεί άλλα λιγότερο αυστηρά μέτρα και κρίθηκαν ανεπαρκή για τη διαφύλαξη του ατόμου ή το δημόσιο συμφέρον που ενδέχεται να απαιτεί την κράτηση του συγκεκριμένου προσώπου. Αυτό σημαίνει ότι δεν αρκεί ότι η στέρηση της ελευθερίας να είναι σύμφωνη με το εθνικό δίκαιο, πρέπει επίσης να είναι αναγκαία υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες ».

Επιπλέον, το ΕΔΔΑ έχει υπογραμμίσει τη χρήση της αναλογικότητας στη λήψη αποφάσεων, στο ότι οι αρχές θα πρέπει να εξετάσουν λιγότερο αυστηρές εναλλακτικές λύσεις πριν από την προσφυγή στην κράτηση¹⁰⁴ και οι αρχές πρέπει επίσης να εξετάσουν εάν η "συνεχής κράτηση του κατηγορούμενου είναι απαραίτητη".¹⁰⁵

Μια τέτοια εναλλακτική λύση είναι να αφεθεί ο ύποπτος ελεύθερος στο κράτος κατοικίας του υπό επιτήρηση. Τα κράτη δεν μπορούν να δικαιολογήσουν την κράτηση αναφορικά με το καθεστώς ξένης υπηκοότητας του ύποπτου αλλά πρέπει να εξετάσουν κατά πόσον τα μέτρα επιτήρησης αρκούν για να εξασφαλιστεί η παρουσία του ύποπτου σε δίκη. Εάν ο κίνδυνος διαφυγής μπορεί να αποφευχθεί με εγγυοδοσία ή άλλες εγγυήσεις, ο κατηγορούμενος πρέπει να αφεθεί ελεύθερος, έχοντας υπόψη ότι όπου προβλέπεται ελαφρύτερη ποινή, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το μειωμένο κίνητρο για τον κατηγορούμενο να διαφύγει.¹⁰⁶

2. Εθνικό πλαίσιο

Περιοριστικοί όροι επιβάλλονται κατά την προδικασία εφόσον προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου για κακούργημα ή πλημμέλημα που τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών¹⁰⁷ και προκειμένου να αποτραπεί ο κίνδυνος τέλεσης νέων εγκλημάτων και να εξασφαλιστεί ότι εκείνος στον οποίο επιβλήθηκαν θα παραστεί οποτεδήποτε στην ανάκριση ή στο

¹⁰³ *Ambruszkiewicz κατά Πολωνίας*, Αριθ. Προσφ. 38797/03, (Απόφαση της 4ης Μαΐου 2006), παράγραφος 31.

¹⁰⁴ *Ladent κατά Πολωνίας*, Αριθ. Προσφ. 11036/03 (Απόφαση της 18ης Μαρτίου 2008), παράγραφος 55.

¹⁰⁵ *Αυτόθι*.

¹⁰⁶ *Mangouras κατά Ισπανίας*, Αριθ. Προσφ. 12050/04, (Απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2010), παράγραφος 79.

¹⁰⁷ Άρθρο 283 παρ. 2 ΚΠΔ.

δικαστήριο και θα υποβληθεί στην εκτέλεση της απόφασης. Οι περιοριστικοί όροι επιβάλλονται εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι για την εκπλήρωση των σκοπών αυτών¹⁰⁸.

Κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση επιβάλλεται μόνον εφόσον προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου για κακούργημα ή εξαιρετικά για το πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή, αν προκύπτει σκοπός φυγής ή κίνδυνος διάπραξης νέων αδικημάτων και κρίνεται αιτιολογημένα ότι οι άλλοι περιοριστικοί όροι δεν επαρκούν, υπό την προϋπόθεση ότι ο κατηγορούμενος έχει γνωστή διαμονή στη χώρα. Για την επιβολή του μέτρου απαιτείται υποβολή σχετικού αιτήματος από τον κατηγορούμενο¹⁰⁹. Ο κατηγορούμενος φέρει το κόστος των ηλεκτρονικών μέσων επιτήρησης, το οποίο πρέπει να προκαταβάλει, εκτός αν κριθεί αιτιολογημένα ότι στερείται την οικονομική δυνατότητα οπότε τα έξοδα επιβάλλονται στο δημόσιο. Μέχρι την προκαταβολή των εξόδων ή σε περίπτωση που ο κατηγορούμενος δεν προχωρήσει στην καταβολή αυτήν εντός της χορηγηθείσας από τον ανακριτή προθεσμίας επιβάλλεται προσωρινή κράτηση¹¹⁰.

Προσωρινή κράτηση επιβάλλεται μόνον αν τα παραπάνω μέτρα δεν επαρκούν για την επίτευξη των στόχων του άρθρου 282 ΚΠΔ¹¹¹. Η προσωρινή κράτηση μπορεί να αντικατασταθεί με περιοριστικούς όρους αν στη διάρκεια της ανάκρισης προκύψει ότι δεν υπάρχει πλέον ο λόγος για τον οποίο διατάχθηκε η προσωρινή κράτηση¹¹².

3. Πρακτικά εμπόδια και συστάσεις

Έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο, οι περιοριστικοί όροι να χρησιμοποιούνται ως εναλλακτικοί της άνευ όρων απόλυσης του κατηγορουμένου και όχι της προσωρινής κράτησης.

Επιπλέον, έχει παρατηρηθεί μια κάποια έλλειψη εμπιστοσύνης στον κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική επιτήρηση (έχουν υπάρξει περιπτώσεις παραβίασης του ηλεκτρονικού εξοπλισμού). Ένα επιπλέον εμπόδιο στην περίπτωση αυτή είναι και η υποχρέωση, πλην εξαιρετικών περιπτώσεων, προκαταβολής των – σημαντικών – εξόδων εφαρμογής του μέτρου. Τα παραπάνω έχουν ως αποτέλεσμα, να διατάσσεται η προσωρινή κράτηση στις περιπτώσεις όπου θα ήταν εφικτός ο κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση.

Εναλλακτικές λύσεις για την προσωρινή κράτηση: Πρακτικές Συστάσεις

- Προτείνετε εξατομικευμένες εναλλακτικές λύσεις, όπως θεραπεία απεξάρτησης, διατήρηση μιας εργασίας και διατήρηση ταχυδρομικής ή φυσικής διεύθυνσης.
- Αμφισβητήστε ανεπαρκή αιτιολογία από τους δικαστές που αρνούνται τις εναλλακτικές στις αποφάσεις προσωρινής κράτησης.

3. Δικαστικός έλεγχος των αποφάσεων προσωρινής κράτησης

Το τελευταίο τμήμα αυτού του εγχειριδίου καλύπτει το ρόλο του δικηγόρου για την απόκτηση της δυνατότητας να αφεθεί ο πελάτης του ελεύθερος ζώντας την αναθεώρηση της απόφασης προσωρινής κράτησης. Οι έρευνες δείχνουν ότι, αφού έχει αποφασιστεί η προσωρινή κράτηση,

¹⁰⁸ Άρθρο 282 ΚΠΔ.

¹⁰⁹ Άρθρο 284 παρ. 2, 3, 4 ΚΠΔ.

¹¹⁰ Άρθρο 285 παρ. 2, 3, 4 ΚΠΔ.

¹¹¹ Άρθρο 282 παρ. 3 ΚΠΔ.

¹¹² Άρθρο 291 παρ. 1 ΚΠΔ.

πρόκειται για μια άνιση μάχη το να αφεθεί ελεύθερος ο κατηγορούμενος. Το βάρος να πεισθούν τα δικαστήρια αναθεώρησης ότι οι κατηγορούμενοι πρέπει να αφεθούν ελεύθεροι, συχνά μεταβάλλεται αποτελεσματικά για τον κατηγορούμενο, σε αντίθεση με τα πρότυπα που έχει θεσπίσει το ΕΔΔΑ.

Ο δικηγόρος θα πρέπει να αντιμετωπίσει το επιχείρημα του εισαγγελέα/των ανακριτών ότι η προσωρινή κράτηση είναι νόμιμη. Οι κατηγορούμενοι δεν έχουν πάντοτε πρόσβαση σε επαρκή νομική βοήθεια ή επαρκή πρόσβαση στο υλικό της υπόθεσης που είναι απαραίτητα για την αμφισβήτηση της κράτησης. Ακόμη και όταν η πρόσβαση είναι επαρκής, οι δικηγόροι ενδέχεται να μην έχουν αρκετό χρόνο για να μελετήσουν το υλικό πριν από την ακρόαση. Οι δικαστές τείνουν να πιστεύουν τα επιχειρήματα της δίωξης σε σχέση με τα επιχειρήματα της υπεράσπισης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η προσωρινή κράτηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για παράνομους σκοπούς, όπως για να εξαναγκάσει την ομολογία ή για σκοπούς τιμωρίας.

Τα πρότυπα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων προβλέπουν ορισμένους περιορισμένους λόγους για την επιβολή προσωρινής κράτησης αλλά οι δικαστές επικαλούνται ενίοτε παράνομους λόγους, όπως η αποκλειστική ή πρωταρχική στήριξη στη φύση των αδικημάτων ή ευρήματα του κινδύνου φυγής που βασίζονται σε ύποπτες δικαιολογίες, όπως η έλλειψη σταθερής κατοικίας ή η ξένη εθνικότητα. Η αιτιολογία μπορεί να είναι τυποποιημένη και δεν συνδέεται με τα συγκεκριμένα στοιχεία σε κάθε υπόθεση. Σε τέτοιες περιπτώσεις, είναι σημαντικό οι δικηγόροι να ζητούν δικαστική αναθεώρηση των αποφάσεων προσωρινής κράτησης. Ανάλογα με τη στρατηγική και την τοπική διαδικασία, μπορεί επίσης να είναι μια κατάλληλη στιγμή για να αναφερθούν τυχόν παραβιάσεις των δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια της κράτησης.

Όπως προαναφέρθηκε, η πρόσβαση στον φάκελο της υπόθεσης είναι ζωτικής σημασίας για την προετοιμασία της υπεράσπισης στις προδικαστικές διαδικασίες, ιδίως για να εκτιμηθεί, εάν υφίστανται λόγοι για βάσιμη υποψία. Είναι σημαντικό να ερωτηθεί κατά τις ακροάσεις αναθεώρησης, εάν έχουν ληφθεί μέτρα, για παράδειγμα, για να εξασφαλιστούν τα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία ο κρατούμενος έπρεπε να μην παρέμβει και τα οποία να χρησιμεύουν ως βάση για την απόφαση της προσωρινής κράτησης. Επίσης, χρησιμεύουν ως σημαντική πηγή πληροφόρησης σχετικά με την πρόοδο της έρευνας από τις αρμόδιες αρχές και εάν δεν συνέβαινε αυτό, θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν ως βάση για να υποστηριχθεί το να αφεθεί ελεύθερος ο κρατούμενος. Η παρούσα ενότητα επιδιώκει να απευθύνει συστάσεις στους δικηγόρους σχετικά με το τι πρέπει να κάνει, εάν ο δικηγόρος δεν έχει πρόσβαση στον φάκελο ή έχει πρόσβαση σε περιορισμένο τμήμα αυτού, εάν η πρόσβαση στον φάκελο χορηγείται αργά ή αν ο δικηγόρος δεν μπορεί να λάβει αντίγραφο του φακέλου.

3.1. Το δικαίωμα ελέγχου της απόφασης για προσωρινή κράτηση

1. Ευρωπαϊκά πρότυπα

Η δίκη πρέπει να διεξάγεται εντός "εύλογου" χρονικού διαστήματος, σύμφωνα με το Άρθρο 5(3) της ΕΣΔΑ και γενικά, η διαδικασία που αφορά τον προσωρινά κρατούμενο πρέπει να διεξάγεται με ιδιαίτερη επιμέλεια και ταχύτητα.¹¹³ Το κατά πόσον συνέβη αυτό πρέπει να καθοριστεί λαμβάνοντας υπόψη τα ατομικά περιστατικά της υπόθεσης.¹¹⁴ Το ΕΔΔΑ έχει διαπιστώσει ότι οι περίοδοι προφυλάκισης ατόμων που κρατούνται μεταξύ 2,5 και 5 έτη είναι υπερβολικές¹¹⁵.

¹¹³ *Stogmuller κατά Αυστρίας*, Αριθ. Προσφ. 1602/62 (Απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 1969), παράγραφος 5.

¹¹⁴ *Buzadj κατά Μολδαβίας*, Αριθ. Προσφ. 23755/07, (Απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2014), παράγραφος 3.

¹¹⁵ *PB κατά Γαλλίας*, Αριθ. Προσφ. 38781/97 (Απόφαση της 1ης Αυγούστου 2000), παράγραφος 34.

Η προσωρινή κράτηση πρέπει να υπόκειται σε τακτικό δικαστικό έλεγχο,¹¹⁶ τον οποίο πρέπει να μπορούν να ξεκινήσουν όλοι οι ενδιαφερόμενοι (κατηγορούμενος, δικαστής και εισαγγελέας)¹¹⁷. Η ακρόαση του κατηγορουμένου πρέπει να λάβει τη μορφή μιας κατ' αντιμωλία προφορικής ακρόασης με την εξασφάλιση της ισότητας των όπλων των διαδίκων.¹¹⁸ Αυτό μπορεί να απαιτεί πρόσβαση στα φάκελο της υπόθεσης,¹¹⁹ το οποίο έχει πλέον επιβεβαιωθεί στο Άρθρο 7(1) της Οδηγίας σχετικά με το Δικαίωμα της Ενημέρωσης. Η απόφαση σχετικά με τη συνεχιζόμενη κράτηση πρέπει να ληφθεί ταχέως και πρέπει να αιτιολογηθεί η ανάγκη της συνεχιζόμενης κράτησης.¹²⁰ Οι προηγούμενες αποφάσεις δεν πρέπει απλώς να αναπαράγονται.¹²¹

Κατά τον έλεγχο της προσωρινής κράτησης, το ΕΔΔΑ ζητά, το δικαστήριο να λάβει υπόψη του ότι το τεκμήριο υπέρ της άνευ όρων απόλυσης παραμένει¹²² και η συνεχιζόμενη κράτηση "μπορεί να δικαιολογηθεί σε μια δεδομένη περίπτωση μόνο εάν υπάρχουν συγκεκριμένες ενδείξεις πραγματικής απαίτησης του δημοσίου συμφέροντος που, παρά το τεκμήριο αθωότητας, υπερισχύουν του κανόνα του σεβασμού της ατομικής ελευθερίας που ορίζεται στο Άρθρο 5 της Σύμβασης".¹²³ Οι αρχές παραμένουν υπό συνεχή υποχρέωση να εξετάσουν κατά πόσο θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικά μέτρα.¹²⁴

Σύμφωνα με τα πρότυπα της ΕΣΔΑ, έλεγχος της προσωρινής κράτησης (σε αντίθεση με το δικαίωμα του κατηγορουμένου να ασκήσει αμέσως προσφυγή σε δικαστική απόφαση για κράτηση) πρέπει να πραγματοποιείται αυτεπάγγελτα (χωρίς ο κατηγορούμενος να υποβάλει σχετική αίτηση)¹²⁵ σε "εύλογα χρονικά διαστήματα", έτσι ώστε "ο κρατούμενος να μην κινδυνεύει να παραμείνει σε κράτηση πολύ καιρό αφότου η στέρηση της ελευθερίας του έχει κριθεί αδικαιολόγητη".¹²⁶

2. Εθνικό πλαίσιο

Τα ανώτατα όρια της προσωρινής κράτησης ρυθμίζονται συνταγματικά στο άρθρο 6 παρ. 4 του Συντάγματος, το οποίο προβλέπει ότι η μέγιστη διάρκειά της δεν μπορεί ποτέ να υπερβαίνει το ένα έτος σε περίπτωση κακουργήματος και τους έξι μήνες σε περίπτωση πλημμελήματος. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, αυτά τα χρονικά πλαίσια μπορούν να παραταθούν κατά έξι και τρεις μήνες αντίστοιχα (η παράταση των τριών μηνών για το πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή δεν προβλέπεται).

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, ο ΚΠΔ προβλέπει αυτεπάγγελτο έλεγχο της προσωρινής κράτησης (α) εντός έξι μηνών από την κράτηση σε περίπτωση κακουργημάτων και εντός τριών μηνών στην περίπτωση του πλημμελήματος της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή, (β) πριν από την παρέλευση ενός έτους κράτησης, μόνο σε περιπτώσεις σοβαρών κακουργημάτων που τιμωρούνται με ποινή ισόβιας κάθειρξης ή πρόσκαιρης κάθειρξης με ανώτατο όριο τα δεκαπέντε έτη,

¹¹⁶ *De Wilde, Ooms and Versyp κατά Βελγίου*, Αριθ. Αιτ. 2832/66, 2835/66, 2899/66 (Απόφαση της 18ης Ιουνίου 1971), παράγραφος 76.

¹¹⁷ *Rakevich κατά Ρωσίας*, Αριθ. Προσφ. 58973/00 (Απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2003), παράγραφος 43.

¹¹⁸ *Singh κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Αριθ. Προσφ. 23389/94 (Απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 1996), παράγραφος 65.

¹¹⁹ *Wloch κατά Πολωνίας*, Αριθ. Προσφ. 27785/95 (Απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 2000), παράγραφος 127.

¹²⁰ *Ilijkon κατά Βουλγαρίας*, Αριθ. Προσφ. 33977/96 (Απόφαση της 26ης Ιουλίου 2001), παράγραφος 84.

¹²¹ *Michalko κατά Σλοβακίας*, Αριθ. Προσφ. 35377/05, (Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2010), παράγραφος 145.

¹²² Αυτόθι.

¹²³ *McKay κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Αριθ. Προσφ. 543/03 (Απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2006), παράγραφος 42.

¹²⁴ *Darnas κατά Ουγγαρίας*, Αριθ. Προσφ. 19574/07, (Απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2011), παράγραφος 27.

¹²⁵ *McKay κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Αριθ. Προσφ. 543/03 (Απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2006), παράγραφος 34.

¹²⁶ *Abdulkhakon κατά Ρωσίας*, Αριθ. Προσφ. 14743/11 (Απόφαση της 2ης Οκτωβρίου 2012), παράγραφος 209.

για να αποφασιστεί, εάν η κράτηση θα παραταθεί κατ' εξαίρεση έως τους 18 μήνες. Ως προς τη διαδικασία του ελέγχου, ο φάκελος της υπόθεσης διαβιβάζεται από τον εισαγγελέα στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο πέντε ημέρες πριν τη λήξη των ανωτέρω προθεσμιών, μαζί με τη γραπτή αιτιολογημένη πρότασή του. Το συμβούλιο αποφασίζει αμετάκλητα εντός (30) ημερών αν πρέπει να απολυθεί ο υπόδικος ή να εξακολουθήσει η προσωρινή του κράτηση. Αν δεν εκδοθεί απόφαση εντός του χρονικού αυτού διαστήματος, το ένταλμα ή το βούλευμα με το οποίο είχε διαταχθεί η προσωρινή κράτηση παύει να ισχύει και ο αρμόδιος εισαγγελέας διατάσσει την απόλυση του προσωρινώς κρατουμένου¹²⁷. Η κράτηση μπορεί να αρθεί εντελώς ή να αντικατασταθεί με περιοριστικούς όρους¹²⁸.

Μόλις ο φάκελος διαβιβαστεί στο συμβούλιο, ο κατηγορούμενος ή ο συνήγορός του ειδοποιούνται με οποιοδήποτε μέσο (έγγραφο, τηλεγράφημα, τηλετύπημα ή τηλεομοιοτυπία), ώστε να υποβάλλουν απόψεις με έγγραφο υπόμνημα μέσα σε προθεσμία που καθορίζει ο πρόεδρος του συμβουλίου και η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των 48 ωρών από την υποβολή της πρότασης του εισαγγελέα στο συμβούλιο. Ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να λάβει γνώση και αντίγραφο της εισαγγελικής πρότασης. Ωστόσο, η διαδικασία διεξάγεται *in camera*, εκτός αν το συμβούλιο κρίνει απαραίτητη την παρουσία του κατηγορουμένου, οπότε καλείται και ο εισαγγελέας¹²⁹.

3. Πρακτικά εμπόδια και συστάσεις

Είναι αμφίβολο αν το τεκμήριο υπέρ της άνευ όρων απόλυσης του κατηγορουμένου διατηρείται σε αυτό το στάδιο. Ο κατηγορητικός χαρακτήρας της διαδικασίας ελέγχου και η *in camera* διεξαγωγή της που δεν επιτρέπει στον κατηγορούμενο να εμφανιστεί αυτοπροσώπως και να υποστηρίξει τα επιχειρήματά του, μπορεί να οδηγήσει σε τυπική μόνον επανεξέταση της ανάγκης για συνεχιζόμενη κράτηση. Ωστόσο, η διαδικασία ελέγχου διασφαλίζει την τήρηση των συνταγματικά κατοχυρωμένων ανώτατων ορίων της προσωρινής κράτησης.

Αναθεώρηση των αποφάσεων προσωρινής κράτησης: Πρακτικές Συστάσεις

- Ζητήστε μια προφορική, κατ' αντιμωλία ακρόαση για να αξιολογήσετε εάν υφίστανται οι λόγοι για τη συνεχιζόμενη κράτηση.
- Οι κατηγορούμενοι και οι δικηγόροι υπεράσπισης θα πρέπει να είναι παρόντες (ή διαφορετικά να είναι υποχρεωμένοι να συμμετέχουν ενεργά, όταν δεν διεξάγονται ακροάσεις) σε όλες τις αναθεωρήσεις.
- Επιμείνετε κατά τη δίωξη να προσκομίζετε νέα αποδεικτικά στοιχεία ή επιχειρήματα που δικαιολογούν παράταση των περιόδων κράτησης.
- Ενθαρρύνετε το δικαστήριο να επιβάλλει ενδιάμεσες προθεσμίες σε σχέση με συγκεκριμένες πράξεις διερεύνησης, προκειμένου να διασφαλιστεί η τήρηση ειδικής επιμέλειας κατά την έρευνα.

¹²⁷ Άρθρο 292 ΚΠΔ.

¹²⁸ Άρθρο 292 παρ. 4 ΚΠΔ.

¹²⁹ Άρθρο 292 παρ. 1 ΚΠΔ.

3.2. Εμφάνιση του κατηγορουμένου στην ακρόαση για την προσωρινή κράτηση

Η παρουσία των υπόπτων και των κατηγορουμένων σε ακροάσεις σχετικά με την προσωρινή κράτηση μπορεί να έχει σημαντική επίδραση σε όλους όσοι είναι παρόντες σε μια αίθουσα του δικαστηρίου, οι οποίοι επικαλούνται ενοχή ή κίνδυνο ασφαλείας, όπου χρησιμοποιούνται περιοριστικά μέτρα.

1. Ευρωπαϊκά πρότυπα

Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο ορίζει συγκεκριμένα μέτρα για τη διατήρηση του τεκμηρίου αθωότητας, περιλαμβανομένων:

- Οι ανώτεροι υπάλληλοι του δικαστηρίου δεν επιτρέπεται να παρουσιάσουν τον κατηγορούμενο ως ένοχο.
- Τα μέτρα σωματικού περιορισμού (χειροπέδες, γυάλινα κιβώτια, κλουβιά και πέδη) επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται μόνο εφόσον το απαιτούν οι ιδιαίτερες συνθήκες κάθε περίπτωσης.
- Αυτά περιλαμβάνουν περιπτώσεις όπου ο κατηγορούμενος:
 - θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια.
 - είναι πιθανό να διαφύγει.
 - θα προσπαθήσει να επικοινωνήσει με τρίτους.

Ο κατηγορούμενος δεν πρέπει να φοράει ρούχα φυλακών στο δικαστήριο ή στο κοινό όπου αυτό θα έδινε την εντύπωση ότι είναι ένοχος. **Το Άρθρο 5 της Οδηγίας για το Τεκμήριο Αθωότητας** απαιτεί από τα Κράτη Μέλη "να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι δεν παρουσιάζονται ως ένοχοι με τη χρήση μέτρων σωματικού περιορισμού" στο δικαστήριο ή στο κοινό.

Όπως εξηγείται περαιτέρω στο **Άρθρο 6(2)** και στην **Αιτιολογική Σκέψη 20 της Οδηγίας**, μέτρα όπως οι χειροπέδες, τα γυάλινα κιβώτια, τα κλουβιά και οι ποδοπέδες θα πρέπει να υιοθετούνται βάσει συγκεκριμένης περίπτωσης. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να αποφεύγονται μέτρα σωματικού περιορισμού, εκτός εάν η χρήση τους είναι απαραίτητη για να αποτρέψει τους υπόπτους ή τους κατηγορούμενους να βλάψουν τον εαυτό τους ή τους άλλους, να προκαλέσουν βλάβη σε οποιαδήποτε περιουσία, να διαφύγουν ή να έρθουν σε επαφή με τρίτους ή μάρτυρες. Αυτό πρέπει να ερμηνευθεί ως επιβολή μιας απαίτησης να αξιολογούνται οι ιδιαίτερες περιστάσεις κάθε περίπτωσης. Μόνο όταν έχει προσδιοριστεί ότι σε μια συγκεκριμένη περίπτωση τίθεται πραγματικός κίνδυνος ασφαλείας από τον κατηγορούμενο ή έχει αποδειχθεί ότι υπάρχουν ισχυροί λόγοι να πιστευτεί ότι ο κατηγορούμενος είναι πιθανό να διαφύγει ή θα επιχειρήσει να επικοινωνήσει με τρίτους, μπορεί να δικαιολογηθεί η λήψη τέτοιων μέτρων.

Η Οδηγία Τεκμηρίου Αθωότητας στηρίζεται στη νομολογία του ΕΔΔΑ, το οποίο επιβεβαίωσε ότι η χρήση εδωλίου, μεταλλικών κλουβιών ή γυάλινων κιβωτίων κατά τη διάρκεια δικαστικής διαδικασίας υπονομεύει τα δικαιώματα του κατηγορουμένου.¹³⁰

2. Εθνικό πλαίσιο

Η Οδηγία 2016/343 ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο τον Φεβρουάριο του 2019 με τον νόμο 4596/2019¹³¹. Ο νέος νόμος δεν εισάγει αλλαγές στην προδικασία αλλά κατοχυρώνει ρητά το τεκμήριο της αθωότητας τόσο για υπόπτους όσο και για κατηγορουμένους¹³².

¹³⁰ *Ramishvili και Kokhreidze κατά Γεωργίας*, Αριθ. Προσφ. 1704/06, (Απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 2009), παράγραφος 100.

¹³¹ Αυτόθι. 7.

¹³² Άρθρο 71 ΚΠΔ.

Οι διατάξεις του άρθρου 5 της Οδηγίας σχετικά με την εμφάνιση του κατηγορουμένου ενώπιον του δικαστηρίου δεν φαίνεται να έχουν ενσωματωθεί και δεν περιλαμβάνονται στον ΚΠΔ. Ωστόσο, σύμφωνα με τις διατάξεις που καθορίζουν τις αρμοδιότητες των αστυνομικών οργάνων, οι φρουρούμενοι υπόδικοι δεν πρέπει να φέρουν χειροπέδες μέσα στην αίθουσα του δικαστηρίου¹³³.

Ως προς την σύλληψη και την προσαγωγή των κατηγορουμένων στην ανάκριση, ο ΚΠΔ ορίζει ότι τα αρμόδια όργανα οφείλουν να συμπεριφέρονται με κάθε δυνατή ευγένεια σε αυτόν που συλλαμβάνουν και να σέβονται την τιμή του. Γι' αυτό, δεν πρέπει να μεταχειρίζονται βία παρά μόνο αν υπάρχει ανάγκη και δεν επιτρέπεται να τον δεσμεύουν παρά μόνο όταν ο συλλαμβανόμενος αντιστέκεται ή είναι ύποπτος φυγής¹³⁴. Σε κάθε περίπτωση, όλα τα μέτρα που λαμβάνονται πρέπει να είναι αναγκαία και αναλογικά.

3. Πρακτικά εμπόδια και συστάσεις

Το ζήτημα της υπέρμετρης χρήσης μέτρων δέσμευσης από την αστυνομία στο στάδιο της ανάκρισης σε περιπτώσεις που δεν πληρούν τους όρους του νόμου και του Κώδικα Αστυνομικής Δεοντολογίας (π.χ. σε περιπτώσεις αυτόβουλης παρουσίας) είναι καταγεγραμμένο και ιδιαίτερα προβληματικό από άποψη σεβασμού του τεκμηρίου της αθωότητας, παρά το γεγονός ότι οι κατηγορούμενοι δεν φορούν χειροπέδες κατά την απολογία τους.

Πρακτικές Συστάσεις

Δεν υπάρχουν πρακτικές συστάσεις, καθώς το πλαίσιο είναι πολύ νέο.

Συμπεράσματα

Ο ρόλος του δικηγόρου στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για την προσωρινή κράτηση είναι καθοριστικής σημασίας. Από τη στιγμή της πρώτης διαβούλευσης με τον πελάτη στο αστυνομικό τμήμα μετά τη σύλληψη και την παροχή βοήθειας κατά τη διάρκεια αστυνομικής ανάκρισης, στο δικαίωμα να εκπροσωπείται από δικηγόρο ενώπιον της δικαστικής αρχής που αποφασίζει για την προσωρινή κράτηση και τη δικαστική αναθεώρηση των αποφάσεων για την προσωρινή κράτηση, η παρουσία δικηγόρου, η βοήθεια και η παρέμβαση, έχουν καθοριστικό αντίκτυπο στην απόφαση σχετικά με την κράτηση και στις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της.

Καταρχάς, προκειμένου να διασφαλιστεί το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, είναι σημαντικό ο κατηγορούμενος να μην εμφανίζεται ως μη εκπροσωπούμενος στις αστυνομικές ανακρίσεις και στις ακροάσεις για την προσωρινή κράτηση, εκτός εάν έχει συγκεκριμένα, εν γνώσει του και με έξυπνο τρόπο, παραιτηθεί από το δικαίωμα σε δικηγόρο. Για να διασφαλιστεί αποτελεσματική νομική βοήθεια, πρέπει να παρέχεται στους δικηγόρους αρκετός χρόνος για να συμβουλευθούν το υλικό της υπόθεσης και με τους κατηγορούμενους πριν από οποιαδήποτε ανάκριση ή ακρόαση. Αυτό εγγυάται όχι μόνο την επαρκή προετοιμασία του κατηγορουμένου για την αστυνομική ανάκριση και, σε μεταγενέστερο στάδιο, τη δικαστική ακρόαση αλλά επιτρέπει στον δικηγόρο να εκτιμήσει εάν ο πελάτης είναι ευάλωτος και έχει ειδικές ανάγκες που πρέπει να ληφθούν υπόψη προκειμένου να επιτραπεί η ουσιαστική και αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του πελάτη.

¹³³ Άρθρο 142 παρ. 3 ΠΔ 141/1991.

¹³⁴ Άρθρο 278 παρ. 2 ΚΠΔ.

Για την αμφισβήτηση της κράτησης, είναι σημαντικό το δικαίωμα πρόσβασης στο υλικό να μπορεί να ασκηθεί έγκαιρα, πριν από την έκδοση απόφασης προσωρινής κράτησης, επιτρέποντας στην υπεράσπιση να έχει αρκετό χρόνο για να εξετάσει και να σχολιάσει τα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία η δίωξη θα στηρίζει τα επιχειρήματά της υπέρ της προσωρινής κράτησης. Όπως καθιερώθηκε στην έκθεση της Fair Trials με τίτλο *A Measure of Last Resort? The practice of pre-trial detention decision-making in the EU* (Η έσχατη λύση; Η πρακτική της προσωρινής κράτησης στην ΕΕ), η ίση μεταχείριση των επιχειρημάτων της ποινικής δίωξης και της υπεράσπισης μπορεί να έχει αντίκτυπο όχι μόνο στην ποιότητα της δικαστικής λήψης αποφάσεων αλλά μπορεί επίσης να έχει ως αποτέλεσμα την ενθάρρυνση συνηγορίας καλύτερης ποιότητας από αμφοτέρους τους διάδικους.

Καθώς η προσωρινή κράτηση προορίζεται να αποτελέσει ένα μέτρο έσχατης λύσης είναι σημαντικό οι δικαστές να αιτιολογούν τις αποφάσεις τους σχετικά με το γιατί όλες οι διαθέσιμες εναλλακτικές λύσεις δεν επαρκούν για να εξασφαλίσουν ότι ο κατηγορούμενος θα εμφανιστεί στο δικαστήριο και θα απέχει από περαιτέρω αδικήματα ή παρέμβαση στην έρευνα. Από την άποψη αυτή, είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη και να αναφερθούν τα επιχειρήματα υπεράσπισης ώστε να διασφαλιστεί η προστασία της ισότητας των όπλων.

Τόσο η ποινική δίωξη όσο και η υπεράσπιση πρέπει να επιτρέπεται να προτείνουν εξατομικευμένες εναλλακτικές λύσεις έναντι της προσωρινής κράτησης. Οι εναλλακτικές λύσεις θα πρέπει να είναι πάντοτε τα λιγότερο περιοριστικά μέσα που είναι απαραίτητα για την εξασφάλιση του σκοπού για τον οποίο κρίθηκαν αναγκαίοι περιορισμοί και θα πρέπει να επανεξετάζονται τακτικά παρουσία του κατηγορούμενου και του δικηγόρου του και να μειώνονται σε αυστηρότητα κατά το δυνατόν. Όπως καταλήγει η έκθεση *A Measure of Last Resort? The practice of pre-trial detention decision-making in the EU* (Η έσχατη λύση; Η πρακτική της προσωρινής κράτησης στην ΕΕ), θα πρέπει να υιοθετηθεί μια προσέγγιση βήμα προς βήμα, προκειμένου να προσδιοριστεί πρώτα ποιος είναι ο κίνδυνος που επιδιώκει να αποτρέψει το δικαστήριο, πριν εξετάσει ποια εναλλακτικά μέτρα θα μπορούσαν να μετριάσουν αυτόν τον κίνδυνο. Μόνο εάν όλες οι διαθέσιμες εναλλακτικές λύσεις είναι ανεπαρκείς για την αντιμετώπιση αυτού του ιδιαίτερου κινδύνου, μπορεί να επιβληθεί κράτηση.

Τέλος, οι αποφάσεις σχετικά με την προσωρινή κράτηση πρέπει να εξατομικεύονται και να βασίζονται σε αποδεικτικά στοιχεία και οι αναθεωρήσεις θα πρέπει να έχουν νόημα. Σε προφορικές, κατ' αντιμωλία ακροάσεις στις οποίες ο κατηγορούμενος και ο δικηγόρος του μπορούν να παρευρεθούν και να συμμετάσχουν αποτελεσματικά, θα πρέπει να διερευνηθούν, εάν οι συνεχιζόμενες εξελίξεις σε κάθε περίπτωση δικαιολογούν τις βλάβες της παρατεταμένης προσωρινής κράτησης. Οι αποφάσεις σχετικά με την κράτηση πρέπει να αναφέρονται σε επιχειρήματα και αποδεικτικά στοιχεία τόσο από τη δίωξη όσο και από την υπεράσπιση.

Παράρτημα 1

Μέλη της ομάδας εργασίας

1. **κα Μαρία Αναγνωστάκη**, Εγκληματολόγος, Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Η Μαρία Αναγνωστάκη είναι εγκληματολόγος και ερευνήτρια διδακτορικού στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, σχετικά με τις ποινές κοινωφελούς εργασίας και την εποπτεία σε δοκιμαστική βάση. Έχει συμμετάσχει ως εμπειρογνώμονας για την Ελλάδα στα έργα της Ευρωπαϊκής Ένωσης COST Action Surveillance Supervision in Europe, στο ερευνητικό πρόγραμμα STREAM (Strategic Targeting of Recidivism through Evaluation and Monitoring) και στο συγκριτικό πρόγραμμα Prisoner Resettlement in Europe. Έχει διάφορα δημοσιεύματα στην Αγγλική και την Ελληνική, σε περιοδικά που αξιολογούνται από ομότιμους και συλλογικές δημοσιεύσεις, κυρίως στους τομείς των κοινοτικών κυρώσεων και μέτρων, του συστήματος κυρώσεων, της εποπτείας σε δοκιμαστική βάση και της επανεγκατάστασης κρατουμένων.

Έχει εργαστεί στον ιδιωτικό τομέα για πολλά χρόνια για την κοινοτική ανάπτυξη και την πρωτοβάθμια πρόληψη των ναρκωτικών και έχει εργαστεί ως μάχιμη δικηγόρος για πολλά χρόνια. Από τον Μάρτιο του 2015 εργάζεται ως συντονίστρια στο γραφείο της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Μεταξύ των ευθυνών και των αποδόσεων της είναι μεταξύ άλλων τα εξής: ο συντονισμός της σύνταξης και της έκδοσης για πρώτη φορά ενός «Στρατηγικού Σχεδίου για το Σωφρονιστικό Σύστημα 2018-2020», η ανάπτυξη συνεργασίας με το Υπουργείο Παιδείας, με στόχο την εισαγωγή εκπαιδευτικής υποδομής και υπηρεσιών σε όλες τις εγκαταστάσεις κράτησης, η προώθηση της υγειονομικής περίθαλψης στις φυλακές μέσω της συνεργασίας με το Υπουργείο Υγείας και η σύνταξη σχετικών κανονιστικών διατάξεων, η ανάπτυξη εκπαιδευτικών μαθημάτων για προσωπικό φυλάκων και επιτήρησης σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης, του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ) και καθοδήγηση του έργου για τη δημιουργία μιας Σωφρονιστικής Ακαδημίας στην Ελλάδα, η ανάπτυξη προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης στις φυλακές μέσω της συνεργασίας με τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ), η ανάπτυξη των ικανοτήτων της υπηρεσίας επιτήρησης και η προώθηση της υιοθέτησης κοινών προτύπων και μεθοδολογιών, ο συντονισμός νομοθετικών και επιχειρησιακών πρωτοβουλιών για τον εκσυγχρονισμό εναλλακτικών, κοινοτικών μέτρων για την υποστήριξη των παραβατών ανηλίκων και των ανηλίκων σε κίνδυνο.

2. **Δικαστής Μαρίνα Μπόζνου** Ανακρίτρια, Πρόεδρος Πρωτοδικών Πρωτοδικείου Αθηνών

- Πρόεδρος Πρωτοδικών Πρωτοδικείου Αθηνών (2017)
- Ανακρίτρια του Νόμου 4022/2011 (διαφθορά) [Σεπτέμβριος 2017 - ...]
- Ανακρίτρια Ανηλίκων (Σεπτ. 2010 - Σεπτ. 2014)
- Δικαστής Αστικών και Ποινικών Υποθέσεων (από το Νοέμβριο του 2004)
- Δικηγόρος (Αυγ 1998 - Μαρ 2003)

3. Δικαστής Αναστασία Κτενά Ανακρίτρια Ανηλίκων, Πρόεδρος Πρωτοδικών Πρωτοδικείου Αθηνών

- Πρόεδρος του Πρωτοδικείου Αθηνών (2017)
- Ανακρίτρια Ανηλίκων (Σεπτ. 2012 - Σεπτ. 2017)
- Δικαστής Αστικών και Ποινικών Υποθέσεων (από το Νοέμβριο του 2004)
- Δικηγόρος και Εγκληματολόγος (1999 - 2003)

4. κα Γιώτα Μασσουρίδου, Δικηγόρος σε εθνικά και διεθνή δικαστήρια

Η Γιώτα Μασσουρίδου είναι δικηγόρος με έδρα την Ελλάδα. Ασχολείται με τον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ειδικά σε περιπτώσεις ευάλωτων ατόμων, όπως ασυνόδευτων ανηλίκων, μελών μειονοτήτων, αιτούντων άσυλο, έμμεσης ή άμεσης διάκρισης λόγω φύλου ή / και σεξουαλικού προσανατολισμού, θυμάτων μίσους, ρατσιστικών και φασιστικών εγκλημάτων. Στο πλαίσιο αυτό, σε ποινικές διαδικασίες, έχει εκπροσωπήσει εξαρτημένα από τα ναρκωτικά άτομα (με επίκεντρο τις γυναίκες), άτομα που χρήζουν διεθνούς προστασίας, ασυνόδευτους ανηλίκους και θύματα της καταχρηστικής χρήσης βίας από την αστυνομία.

5. Δικαστής Δήμητρα Μουχίμογλου, πρώην ανακρίτρια, Εφέτης Εφετείο Ναυπλίου

- Εφέτης, Εφετείο Ναυπλίου
- Δικαστής Ανηλίκων (Σεπτ. 2015 - Σεπτ. 2018)
- Ανακρίτρια (Σεπτ. 2007 - Σεπτ. 2011)
- Δικαστής Αστικών και Ποινικών Υποθέσεων (από το 1999)
- Δικηγόρος (μέχρι το 1999)

6. Κα Τζίνα Παλαιολόγου, Δικηγόρος

Η Γεωργία Παλαιολόγου γεννήθηκε στο Γιοχάνεσμπουργκ (Νότια Αφρική) και είναι δικηγόρος, μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών και πτυχιούχος της Νομικής Σχολής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης. Ειδικεύεται στο ποινικό δίκαιο και τα πολιτικά δικαιώματα και είναι ενεργό μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών. Επιπλέον, ειδικεύεται σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας και έχει συνεργαστεί με πολλές οργανώσεις σε τέτοιου είδους υποθέσεις.

Ως μέλος της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, έχει συνεργαστεί επίσης με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για την αντιμετώπιση περιπτώσεων στρατηγικής αντιδικίας για αιτούντες άσυλο και θύματα ρατσιστικής βίας. Τέλος, είναι μέλος της νομικής ομάδας (νομικής βοήθειας) του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ) και της Legal Experts Advisory Panel (L.E.A.P) της MKO Fair Trials International.

7. Κα Αικατερίνη Πουρναρά, Δικηγόρος

Η Αικατερίνη Πουρναρά είναι δικηγόρος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών. Είναι πτυχιούχος Νομικής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και κατέχει Μεταπτυχιακό Δίπλωμα στο Ευρωπαϊκό Οικονομικό και Ποινικό Δίκαιο (European Financial and Economic Criminal Law) από το Πανεπιστήμιο του Λουξεμβούργου.

Έχει διατελέσει Εθνικός Αντιπρόσωπος και μέλος της ομάδας εργασίας COPEN του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για τη Συνεργασία σε Ποινικές Υποθέσεις σχετικά με την Πρόταση Κανονισμού του Συμβουλίου για την Ίδρυση Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής (EPPO). Έχει επίσης διατελέσει μέλος των Νομοθετικών Προπαρασκευαστικών Επιτροπών και Ομάδων Εργασίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης (Προσαρμογή των Αποφάσεων Πλαισίου 2003/577, 2005/212 και 2006/783 για τη δέσμευση και δήμευση των προϊόντων του εγκλήματος και για την υπογραφή της Σύμβασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για το Ξέπλυμα χρήματος, την Έρευνα, την Κατάσχεση και τη Δήμευση από προϊόντα εγκλήματος και τη Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας και την Επανεξέταση της Εφαρμογής της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς (UNCAC)). Την περίοδο 2014-2015 συμμετείχε ως εθνικός εκπρόσωπος στις συνεδριάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα ψηφιακά νομίσματα και το οργανωμένο έγκλημα.

Έχει συνεργαστεί με το Συμβούλιο της Ευρώπης στο πρόγραμμα JustROMCoE / EC για την πρόσβαση στη δικαιοσύνη των γυναικών Ρομά και στο Κέντρο για τη Θεραπεία Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ) για τη νομική υποστήριξη των μελών των προγραμμάτων θεραπείας. Είναι μέλος της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, αναπληρωματικό μέλος της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (που ορίστηκε από την προαναφερθείσα ΕΛΔΑ) και μέλος της Legal Experts Advisory Panel της μη κυβερνητικής οργάνωσης Fair Trials International.

8. Δικαστής Σταυρούλα Μπελδέκα Ανακρίτρια, Πρόεδρος Πρωτοδικών Πρωτοδικείου Αθηνών

- Πρόεδρος Πρωτοδικών Πρωτοδικείου Αθηνών (2018)
- Ανακρίτρια Κατά της Διαφθοράς (Σεπτέμβριος 2018)
- Ανακρίτρια (Σεπτέμβριος 2012 - Σεπτέμβριος 2015)
- Δικαστής Αστικών και Ποινικών Υποθέσεων (από τον Οκτώβριο του 2005)
- Δικηγόρος (Αύγουστος 2000 - Μάρτιος 2004)

Παράρτημα 2

Υπόδειγμα Λίστας Πρώτης Συμβουλευτικής Συνάντησης

Όνομα πελάτη:

Ημερομηνία και ώρα της πρώτης συνάντησης:

Τόπος πρώτης συνάντησης:

Ονόματα αστυνομικών:

ΠΡΙΝ ΞΕΚΙΝΗΣΕΤΕ:

- Εξασφαλίστε επαρκή χρόνο και εγκαταστάσεις για διαβούλευση
- Εξασφαλίστε την εμπιστευτικότητα
- Αν επικοινωνείτε μέσω τηλεφώνου, ξεκινήστε θέτοντας ερωτήσεις "ναι" ή "όχι" στον πελάτη σας για να βεβαιωθείτε ότι είναι μόνος του κλπ.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΤΕ ΤΟΝ ΠΕΛΑΤΗ ΓΙΑ:

- Το ρόλο σας καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας και κατά τη διάρκεια της αστυνομικής ανάκρισης
- Την εμπιστευτικότητα της διαβούλευσης
- Τον σκοπό της διαβούλευσης
- Τους όρους ή τέλη της νομικής βοήθειας
- Τις υποτιθέμενες κατηγορίες και αποδεικτικά στοιχεία που υποστηρίζονται (αν τα γνωρίζετε)
- Τα επόμενα βήματα της διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένης της διεξαγωγής της αστυνομικής ανάκρισης και της πιθανότητας να αφεθεί ελεύθερος.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ:

Γενικές πληροφορίες

- Ημερομηνία γέννησης
- Τόπος γέννησης

Καθεστώς Μετανάστευσης

- Εάν πρόκειται για μετανάστη, ποια είναι η ιστορία;
- Ημερομηνία άφιξης;
- Από που;
- Γιατί;

Κοινοτικοί Δεσμοί

- Εργασία
- Θέση
- Ιστορικό εργασίας εάν είναι χρήσιμο (προηγούμενες θέσεις εργασίας, προαγωγή, ...);
- Εθελοντής σε κοινοτικές οργανώσεις;
- Αθλητική ομάδα;
- Καθεστώς κοινωνικής πρόνοιας;
- Πρόσωπο επικοινωνίας - εάν είναι χρήσιμο και αν το πρόσωπο συμφωνεί (εργοδότης, συνεργάτης, κοινωνικός λειτουργός, ...)

Εκπαίδευση

- Σχολείο / κολέγιο;
- Επαγγελματική κατάρτιση;
- Τυχόν κοινωνίες, δραστηριότητες, αθλητικές ομάδες, προγράμματα κλπ.;
- Πρόσωπο επικοινωνίας - εάν είναι χρήσιμο και αν το πρόσωπο συμφωνεί (δάσκαλος σχολείου, κοινωνικός λειτουργός, ...)

Οικογένεια /Φίλοι

- Οικογενειακή κατάσταση;
- Παιδιά ;
- Εάν υπάρχουν παιδιά, ποιος τα φροντίζει / παροχές κοινωνικής πρόνοιας;
- Αδέρφια;
- Γονείς;
- Καθεστώς απασχόλησης γονέων / αδελφών;
- Κάποιος άλλος εκτός από τα παιδιά υπό την φροντίδα του προσώπου (γονείς, μέλη της οικογένειας, άλλοι);
- Πρόσωπα επικοινωνίας - εάν είναι χρήσιμο και αν το πρόσωπο συμφωνεί

Κατάσταση στέγασης

- Πού ζει?
- Ενοίκιο;
- Κοινωνική στέγαση;
- Καταφύγιο αστέγων;
- Πρόσωπο επικοινωνίας εάν είναι χρήσιμο και το πρόσωπο συμφωνεί (ιδιοκτήτης, καταφύγιο, κοινωνικός λειτουργός, συγκάτοικος, σύζυγος ή σύντροφος, ...)

Υγεία

- Ψυχική υγεία - διαγνώσεις / γνωστικές διαταραχές / μαθησιακές δυσκολίες; Επίσημη ή ανεπίσημη διάγνωση;
- Κατάχρηση ουσιών - από πότε και ποια ουσία; Γιατί ξεκίνησε; Πόσο συχνά χρησιμοποιείται η ουσία; Σε τί ποσότητα; Οι γονείς του είχαν προβλήματα κατάχρησης ουσιών;
- Αναπηρίες;

Κακομεταχείριση κατά την κράτηση

- Κακομεταχείριση από την αστυνομία;
- Ανακρίθηκε από την αστυνομία προτού φτάσει ο δικηγόρος;

Δικαιώματα Υπόπτου

- Παρασχέθηκε στο πρόσωπο κατανοητό έγγραφο δικαιωμάτων;

